



T.C

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Din Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN SURİYELİ ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN
DİN EĞİTİMİ ŞANLIURFA ÖRNEĞİ**

Hüseyin AYAĞA
17924003

Danışman
Doç. Dr. Davut IŞIKDOĞAN

Diyarbakır 2020

T.C
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Din Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN SURİYELİ ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN
DİN EĞİTİMİ ŞANLIURFA ÖRNEĞİ**

Hüseyin AYAĞA
17924003

Danışman
Doç. Dr. Davut IŞIKDOĞAN

Diyarbakır 2020

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Din Eğitimi Şanlıurfa Örneği” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

.../.../2020

Hüseyin AYAĞA

ÖNSÖZ

Bu çalışma; giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Girişte araştırmanın konusu, amacı ve kapsamı, problem tanımı, sorulan, varsayımları, yöntemi, veri toplama şekli, evreni ve örnekleme net bir şekilde verilmektedir. Araştırmanın ana tablosu çizilmekte ve temellendirilmeleri belirtilmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve ve teorik açıklamalara yer verilmiş olup; sosyolojik açıdan göç kavramı incelenmiş, göç çeşitleri ve göçle ilgili sosyolojik teoriler tarihsel bir biçimde sunulmuştur. Göç, entegrasyon ve asimilasyon; göç, çocuk ve eğitim; göç ve hukuki statü şeklinde araştırmanın teorik çerçevesi çizilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli mülteci çocukların eğitim problemleri ve topluma entegrasyon süreçleriyle ilgili alan araştırmasının bulguları değerlendirilmiştir, ilk olarak ankete katılan Suriyeli mülteci çocuklarla ilgili tanıma ve demografik bulgular üzerinde durulmuş ve ardından eğitim süreçleri ve eğitimle ilgili problemleriyle ilgili bulgular değerlendirilmeye çalışılmış ve son olarak eğitimle topluma entegrasyon süreçleriyle ilgili bulgular analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularıyla anlamlı sonuçlar çıkarabilmek için ki kare analizleri yapılarak çapraz tablolar da eklenmiştir. Üçüncü bölümün sonunda çapraz tablolar üzerinden araştırmanın temel varsayımları anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın son kısmında ise araştırma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi yapılarak; araştırmanın varsayımlarıyla, ortaya çıkan sonuç arasındaki bağlantılar gösterilmeye çalışılmıştır. Kısaca sonuç bölümünde; ortaya atılan tezler, bulgulardan çıkan analizlere göre temellendirilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmamda, planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşum sürecinde bana her daim ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübesinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmesiyle bu çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren çok kıymetli Doç. Dr. Davut IŞIKDOĞAN Hocam'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hüseyin AYAĞA



ÖZET

Bu çalışmada ülkemizde Türkiye’de mülteci konumunda bulunan Suriyeli öğrencilerin eğitimi aşamasında karşılaşmış oldukları sosyo-kültürel, ekonomik ve dilsel problemleri üzerinde durulmuş ve bu öğrencilerin din eğitimi almasının bu duruma katkıları araştırılmıştır.

Araştırmanın evrenini Şanlıurfa merkez ve Viranşehir ve Harran ilçelerinde ortaokul düzeyinde eğitim alan öğrenciler oluşturmaktadır. Basit Tesadüfî örnekleme sistemi yapılan örneklemede Şanlıurfa ili merkez ve Viranşehir ilçesindeki ortaokul düzeyinde eğitim veren altı adet devlet okulundaki Suriyeli öğrenciler çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 200 öğrenciye anket uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak sosyo demografik veri formu ve Türkiye’de Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları tespit etmek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Beşli likert puanlama ile tasarlanan ölçek dört altboyuttan oluşmaktadır. Verilerin analizinde tanınlayıcı istatistiklerden frekans, yüzde aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyo demografik verileri ile ölçek alt boyutları arasındaki farklılığın değerlendirilmesinde bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Çalışmaya katılan Suriyeli öğrencilerin Türkiye’deki eğitimlerinde karşılaştıkları zorlukların başında dil sorunu gelmektedir. Türkçeyi iyi kullanamayan öğrencilerin ölçeğin her dört boyutunda da, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük puan aldıkları tespit edilmiştir ($p<0,05$). Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de ikamet etme süreleri arttıkça eğitimlerinde daha az sorun yaşadığı tespit edilmiştir.

Ayrıca Suriyeli öğrencilerin din eğitimine ve din dersi öğretmenlerine daha fazla ilgi gösterdikleri tespit edilmiştir.

Türkiyede okuyan Suriyeli mültecilerin dil ve uyum problemlerinden kaynaklı sorun yaşadığı çalışmanın önemli bir sonucudur. Suriyeli öğrencilerin din dersi ve din dersi öğretmenlerine göstermiş oldukları ilginin onların Türkiye’deki eğitim hayatına olumlu katkı sunacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Mülteci Öğrenci, Göç, Dil, Eğitim, Savaş, Öğrenci



ABSTRACT

In this study, our country Turkey in the training phase of Syrian students in the refugees faced by the socio-cultural, which focused on economic and linguistic problems and in this case the contribution of these students receiving religious education have been investigated.

The universe of the research consists of students who receive secondary education in the center of Şanlıurfa and in Viranşehir and Harran districts. In the sampling of the simple random sampling system, Syrian students in six public schools in the center of Şanlıurfa and in the district of Viranşehir at the secondary school level constituted the sample of the study. A questionnaire was applied to a total of 200 students who agreed to participate in the study. Data collection tool in order to determine the socio-demographic data form and the challenges faced by students of Syrians in Turkey has been used by the scale developed by the researchers. The scale designed with five-point Likert scoring consists of four sub-dimensions. Frequency, percentage arithmetic mean and standard deviation were used in the analysis of the data. Independent sample t test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used to evaluate the difference between students' socio-demographic data and scale sub-dimensions.

Syrian students participating in the study are from the beginning of the difficulties encountered language problems in education Turkey. It was determined that students who could not use Turkish well had statistically significantly lower scores in all four dimensions of the scale ($p < 0.05$). Syrian students residing in times of increased education in Turkey have been found to experience fewer problems. In

addition, it was found that Syrian students showed more interest in religious education and religious education teachers.

Student the Syrian refugees in Turkey is an important result of the study of language and where problems stemming from compliance problems. Syrian students the attention they have shown their religious instruction and religious education teacher has been concluded that provide a positive contribution to their educational life in Turkey.

Keywords

Refugee Student, Migration, Language, Education, War, Student

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....	1
ÖZET.....	III
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLO LİSTESİ	X
GRAFİK LİSTESİ	XI
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. GÖÇÜN KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ.....	15
1.2. GÖÇ TEORİLERİ	16
1.3. GÖÇ TÜRLERİ.....	25
1.3.1. Siyasi Sınırlara Bağlı Göçler.....	26
1.3.2. İç Göçler	26
1.3.3. Uluslararası Göçler.....	27
1.3.4. Hareket Şekillerine Göre Göçler	29
1.3.4.1. Kademeli Göçler	29
1.3.4.2. Devamlı Göçler	30
1.3.5. Karar Alma Sürecine Göre Göçler	31
1.3.5.1. Gönüllü Göçler.....	31
1.3.5.2. Zorunlu Göçler	33
1.3.5.3. Sığınmacılar	34
1.3.5.4. Mülteciler	34

1.4. GÖÇÜN NEDENLERİ	35
1.5. GÖÇ VE UYUM.....	36
1.5.1. Uyum Kavramı	37
1.5.2. Okula Uyum ve Suriyeli Çocuklar	37
1.5.3. Sosyal Kültürel Uyum	38
1.6. KITLESEL GÖÇ VE EĞİTİMSEL BOYUTU	39
1.7. SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ VE TÜRKİYE	40
1.8. SURİYE VE TÜRKİYE'YE GÖÇ.....	40
1.8.1. Türkiye'ye Göç	40
1.8.2. Suriye ve Göç Olgusu	42
1.8.3. Suriyelilerin Türkiye'ye Göçü	43
1.8.3.1. Geçici Koruma Kanunu.....	45
1.8.3.2. Geçici Barınma Merkezleri	47
1.9. MÜLTECI KAVRAMI.....	48
1.10. TÜRKİYE VE SURİYELİ MÜLTECİLER.....	49
1.11. EĞİTİM KAVRAMI.....	50
1.11.1. Eğitim Kavramı ve Sorunları	50
1.11.2. Suriyeli Mültecilerin Eğitimi	50
1.11.3. Türkiye'deki Mültecilerin Eğitim Sorunları	52
1.12. TÜRKİYEDEKİ SURİYELİLERİN EĞİTİMİNDE MEVCUT DURUM	53
1.13. DEVLET OKULLARINDAKİ SÜREÇLERİN YÖNETİMİ KONUSUNDA KAŞIŞILAN ZORLUKLAR	53
1.13.1. Eğitime Erişim ve Uyum.....	54
1.13.2. Dil Sorunu	54
1.13.3. Okul – Aile İşbirliği Sorunları	55
1.13.4. Koordinasyon Eksikliği.....	55
1.13.5. Çocuk İşçi Sorunu	56
1.13.6. Suriyeli Öğrencilerin Akranlarıyla İlişkisi	57
1.14. TÜRKİYEDEKİ SIVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE TARİHÇESİ	57

1.15. SIVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN SURİYELİLERİN UYUMUNDAKİ ROLÜ.....	61
1.16. SIVİL TOPLUM KURULUŞLARININ EĞİTİME ETKİLERİ....	63
1.17. YAPILAN ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	64
İKİNCİ BÖLÜM	
GEREÇ VE YÖNTEM	
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	70
2.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	71
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	71
2.3.1. Sosyo Demografik Veri Formu	72
2.3.2. Ölçek Formu	72
2.4. GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK	72
2.4.1. Verilerin Geçerliliği	72
2.4.1.1. Öğretmen Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Verilerinin Geçerliliği.....	73
2.4.1.2. Bireysel ve Dil Kaynaklı Sorunlar (BDKS) Verilerinin Geçerliliği.....	74
2.4.1.3. Din Dersi Kaynaklı Sorunlar (DDKS) Verilerinin Geçerliliği..	75
2.4.1.4. Sistem Kaynaklı Sorunlar (SKS) Verilerinin Geçerliliği	76
2.4.2. Verilerin Güvenirliliği	77
2.5. VERİLERİN ANALİZİ	78
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	79
3.1. BULGULAR VE YORUM	79
SONUÇ	87
KAYNAKÇA	91

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Suriyeli göçmenlerin ülkelere göre dağılımı	44
Tablo 2. Ölçek Alt Boyutları.....	73
Tablo 3. Öğretmen Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi.....	73
Tablo 4. Öğretmen Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi.....	74
Tablo 5. Din Dersi Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi	75
Tablo 6. Sistem Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi.....	76
Tablo 7. Sistem Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi.....	77
Tablo 8. Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi	79
Tablo 9. Öğrencilerin yaş Grupları İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi	80
Tablo 10. Öğrencilerin Türkiye’de İkamet Etme Yılı İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi	81
Tablo 11. Öğrencilerin Türkiye’de Eğitim Aldıkları Okul İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi	82
Tablo 12. Öğrencilerin Türkçe Konuşabilme İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi	84
Tablo 13. Öğrencilerin İkamet Ettiği Yer İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi	85
Tablo 14. Öğrencilerin İkamet Ettiği Yer İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi	86

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 1. Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler (goc.gov.tr)	46
Grafik 2. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin ilk 10 ile göre dağılımı	46
Grafik 3. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine göre dağılımı	47
Grafik 4. Ülkemizde eğitim alan yabancı uyruklu öğrencilerin ülkelerine göre dağılımı	51

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKUT	Arama Kurtarma Demeği
ark.	Arkadaşları
ASB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BDKS	Bireysel ve Dil Kaynaklı Sorunlar
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DDKS	Din Dersi Kaynaklı Sorunlar
GEM	Geçici Eğitim Merkezi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
KMO	Kaiser Meyen Olkin
Md.	Madde
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
ORSAM	Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
ÖKS	Öğretmen Kaynaklı Sorunlar
ÖSYM	Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi
PICTES	Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunu Destekleme Projesi
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
SS	Standart sapma
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
ŞEYP	Şartlı Eğitim Yardımı Programı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TL	Türk Lirası
TODAİE	Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TSSB	Travma Sonrası Stres Bozukluğunun
TTKB	Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
ÜAK	Üniversiteler Arası Kurul
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
YÖBİS	Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YURTKUR	Yüksek Öğrenim, Kredi ve Yurtlar Kurumuna
%	Yüzde

GİRİŞ

Göç kavramı, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Ancak göçün sebepleri zaman içinde değişkenlik göstermektedir. Tarımcılıkla uğraşıldığında sulak alanlar, hayvancılık için yaylalar, sanayileşme ile birlikte, sanayilerin iş imkanı sağladığı bölgeler kıymetli olmaktadır. Doğal afetler, savaşlar, yoksulluk ise zaman içinde göçe zorlayan etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye gerek coğrafi konumu, gerek jeopolitik önemi gerekse çok milletli olması (Farklı etnik kökenlere ev sahipliği yapması ya da farklı etnik kökene sahip insanların barış içerisinde yaşadığı yer olması vb.) ve köklü bir tarihe sahip olması sebebiyle Osmanlı Dönemi'nden itibaren birçok göç hareketine ev sahipliği yapmış ya da tanıklık etmiştir.

Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin sayılarının kısa sürede ciddi şekilde artmasıyla sınırlarda kurulan çadır kentler ve kamplar yetersiz gelmeye başlamış ve sığınmacıların büyük çoğunluğu büyük kentlere doğru göç etmişlerdir. Suriyeli mültecilerin çoğunluğunun büyük şehirlerde yaşamaya başlamasıyla, bu göç dalgaları insani yardımdan çıkmış ve Türk halkı için sosyal, politik ve ekonomik etkilerle çok farklı bir boyuta ulaşmıştır. Suriyeli mülteciler Türk toplumu ile yaşamaya başladı ve kayıt, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik, istihdam, sosyal kabul ve uyum, entegrasyon gibi birçok sorun ortaya çıkmaya başlamıştır.

Suriyeli mültecilerin eğitim hakkından mahrum bırakılmaması adına Unicef, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Milli Eğitim Bakanlığının ortaklaşa çalışmalarıyla eğitim çağındaki çocukların eğitim sistemine dahil olması adına çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalarda amaç öğrencilerin Türk Eğitim sistemine daha kolay adapte olmasını sağlamak ve dilsel problemleri en alt düzeye indirmek amacıyla yapıldığı düşünülebilir. Milli Eğitim Bakanlığı bu çalışmalar ile dilsel problemleri en alt düzeye indirerek hem Suriyeli öğrencilerin bulunmuş olduğu

eğitim kurumunda kendisini yapının dışında hissetmemesini hem de Türk kültürüne ve eğitim yapısına daha hızlı bir şekilde adapte olmasını ve topluma yönelik aidiyet duygusunu benimsemiş olmasına olanak sağlamış olduğu düşünülebilir.

Eğitim bireyin topluma uyumunu sağlayan en büyük unsur olarak düşünülebilir. Eğitimle birlikte birey ülkenin kültürüne uyum problemini aşarak ülkeye farklı anlamlarda katkılar sunabilmektedir. Bunlardan biri de ülke ekonomisi olarak düşünülebilir. Genç nüfusun fazla olması bazı alanlarda istihdam açığını kapattığı ve ekonomik anlamda ülkenin kalkınmasına katkı sağlayacağı dşnlebilirken. Bazı sebeplerden dolayı da gn yoğun şekilde yařandđı bölgelerde şehrin ekonomisini ve sosyal hayatını olumsuz etkilediği de söylenbilir.

Suriyeli mülteci ocukların Türkiye toplumuna uyum ve entegrasyonu için geliştirilen politikalar çoğunlukla okullardaki eğitim faaliyetleri yoluyla uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu ocukların nesiller boyu kaybolmasını önlemek ve Türk toplumunun dilini, tarihini, kültürünü ve sosyal normlarını sadece eğitim yoluyla öğretmek mümkündür. Eğitim, hem mülteci çocukların en temel haklarından biri hem de Türk toplumuna uyum sağlamak için kullanılabilecek en önemli araçlardan biridir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. GÖÇÜN KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

Geçmişten günümüze kadar tarihsel süreç içerisinde insanlar, kitleler halinde toplumsal çatışmalar, soykırım, hastalık, yoksulluk, kıtlık, daha fazla ekonomik gelir elde edebilmek gibi sebeplerle yaşadıkları yerlerden başka yerleşim bölgelerine göç etmektedirler. Küresel bir sorun olarak göçün ortaya çıkması, özellikle ikinci Dünya Savaşının sonrasında olmuştur. Savaş sonrası süreçle birlikte göçün büyüklüğü ve beraberinde getirdiği etkileri hızla artış göstermiştir. Sayısı milyonları bulan birçok insanın demografik olarak yer değişimi halen devam etmektedir. Özellikle büyük göç hareketliliğini doğal afetler, kuraklıklar, siyasi baskılar, iç çatışmalar, yalnızlık, yaşam güvenliğinin olmaması, olumsuz ekonomik koşullar ve yetersiz ücretler insanları göçe zorlayan itici etkenlerin yanı sıra daha iyi ekonomik fırsatlar, siyasal özgürlükler ve ifade özgürlüğü, bilgiye hızlı erişim, kaliteli eğitim fırsatları daha verimli olan topraklar, gelişim haber kanalları, besinlere erişim, yakın çevre ve aile bireyleri gibi çekici etkenler desteklemektedir (Abadan ve Unat, 2017:1).

Ülkeler açısından değerlendirildiğinde göçün ilk etkisi ekonomik alanda fark edilmiştir, ancak zaman içerisinde etkileri, kültür, toplumsal ilişkiler, ulusal politikalar ve uluslararası ilişkiler alanlarında da hissedilmiş ve göç olgusu, önemli değişimleri beraberinde getiren sonuçlara sebebiyet vermiştir (Abadan ve Unat, 2017:?). Birçok devlet açısından, küresel göç hareketleri uluslararası ilişkilerin önemli bir parçası haline gelerek politik, ekonomik, kültürel ve sosyal alanda etkisini göstermiştir (Held ve ark., 1999).

Göç konusu, uzun zaman boyunca sosyal bilimler tarihinde sadece Coğrafya disiplininin çalışma alanı olarak bilinmekteydi. Fakat, günümüzde ise göç olgusunun Sosyoloji ile birlikte bütün bilimlerin ortak ilgi alanına girmiştir (Bilgili ve ark., 1996: 327). Göç konusunun, toplumsal değişmelerin hızla yaşandığı günümüzde, geniş bir müdahale ve uygulama gücüne sahip olan Sosyal Hizmet disiplininin de önemli bir çalışma alanı haline geldiği söylenebilir.

Türk Dil Kurumu'na göre, göçün sözlük anlamı "ekonomik, sosyal veya siyasî sebeplerden dolayı insanların veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret" (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2015) şeklinde tanımlanmaktadır. Farklı disiplinler ise, göç konusunu değişik yaklaşımlar ve tanımlarla açıklamışlardır.

Farklı sorunlara yol açan göç olgusunu tam anlayabilmek için multidisipliner bir yaklaşım geliştirilmelidir. Sosyal hizmet disiplininin, göçün sebep olduğu birçok sorunun çözümünde önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Sosyal hizmetler, toplumun tüm kesimlerine değil, dezavantajlı bireylerine ve gruplarına, onların toplumda uyumlu, verimli ve huzurlu yaşayabilmeleri için sunulan sınırlı hizmetlerdir (Tomanbay, 2007: 30). Bu dezavantajlı grupların başında göçmenler gelmektedir.

1.2. GÖÇ TEORİLERİ

Sosyal bir olgu olan göç kavramı; toplumsal veya bireysel bir yer değiştirme hareketi olsa dahi göç olayları ayrı olarak incelendiğinde her göç olayının kendine özgü bir yapısı olduğu ortaya çıkmaktadır. Göç olaylarının özgün ve biricik yapısından dolayı göçlere karşı farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir.

Ravenstein, göç kanunları ile ilgili çalışmasını 1881 yılında nüfus sayımı istatistiklerini kullanarak hazırlamıştır. Bu istatistik verilerden yola çıkarak göçü genel geçer yasalarla açıklamak amacıyla yedi maddelik göç kanununu oluşturmuştur. Ravenstein'nın, 1885'te yayınlamış olduğu göçle ilgili araştırması göç kuramlarıyla ilgili bilinen ilk çalışma özelliği taşımaktadır (Yalçın, 2004):

1. Göç ve mesafe: Göç eden kişilerin çoğunluğu göç ettikleri yere yakın yerlere göç etmekle beraber daha çok ticaret, sanayi ve iş imkanlarının olduğu merkezlere doğru göç etmeyi tercih ederler. Bu göç hareketi aynı zamanda göç edilen yerde de yeni bir göç dalgası oluşturur. Bu göç dalgası da daha büyük ticaret ve sanayi merkezlerine doğru bir hareket gösterir. Ravenstein, birinci göç kanununda göç, mesafe ilişkisi ve aynı zamanda ticaret, sanayi ve iş imkanlarının olduğu yerlere doğru eğilimin olduğu üzerinde durulmuş ve göçlerin genellikle göç edilen çevreye yakın yerlere doğru bir tercihin ön planda olduğu bir yer değiştirme hareketi olarak belirtilmiştir. Ama kısa mesafeye yapılan bu göç hareketi göç edilen yerde bir göç dalgası daha oluşturarak uzak mesafeleri de etkilemekte olduğu belirtilmiştir.

2. Göç ve basamakları: Ticaret ve sanayinin gelişmiş olduğu yerlerde iş gücü açığının fazla olmasından dolayı bu yerlere yakın çevrelerden oldukça fazla göçmen gelir.

Bu göçmenlerin geldiği yerlerdeki iş gücü açığını ise bu bölgelere daha yakın yerlerde bulunan göçmenlerin buraya göç etmesine neden olur. Bu döngü ile ülkenin birçok yerinde sanayi ve ticaretin geliştiği bölgelere doğru akın akın göç basamakları oluşur ve bu göç basamakları ülkenin her bölgesinde hissedilmeye başlar.

3. Yayılma ve emme süreci: Göçlerin dağılması ve emmesi süreçleri amaçları bakımından hemen hemen birbirini destekler nitelikte ve doğru orantılı olarak eğilim göstermektedir. Üçüncü kanununa göre ise göç, sanayi ve ticaret olarak hızla gelişen yerlerde iş gücü ihtiyacı doğmakta ve bu iş gücü ihtiyacını ise bu yerlere göç eden göçmenler sayesinde giderilmiş bulunmaktadır.

4. Göç zincirleri: Hemen hemen her göç akımı aynı zamanda karşı bir göç akımı oluşturmaktadır. Bu kanununa göre ise göç hızlı şekilde göç alan yerler aynı zamanda bu göç akımının etkisiyle göç vermeye başlarlar (Yalçın, 2004). Oluşan büyük göç akımları, etkiledikleri yerlerde yeni göç akımlarının oluşmasına neden olur ve bu etkileşim göç zincirleri oluşturmaktadır.

5. Doğrudan göç: Uzun yerlere yapılan göç harekâtı çoğunlukla büyük sanayisi olan yerler ve ticaret merkezi olan yerler göçmenler tarafından tercih edilmektedir. Bu göç kanununda kısa mesafeli yerlere göçler, basamaklı göçten ve zincirleme göçten farklı olarak uzun mesafeli yerlere yapılan göçlerden ve doğrudan göçten bahsedilmiştir. Buna göre göç edenler doğrudan doğruya kendi tercihleriyle büyük sanayisi olan yerleri ve ticaret merkezlerini yerleşke olarak uzun mesafeli yer değişikliği yapmaktadır.

6. Kent ve kırsal yerleşimciler farkı: Kırsal kesimlerde yaşayan insanların kentlerde yaşayan insanlara göre göç etmeye daha meyillidirler. Bu göç kanuna göre kırsal kesimlerde yaşayan insanların kentlerde yaşayan insanlara göre daha çok göç ettikleri görülmektedir. Göçlerin yönü genellikle kırsal yerlerden sanayi ve ticaret merkezi olan yerlere doğru olduğu için göç yönünün bu şekilde olması doğal bir durumdur.

7. Kadın erkek farkı: Kadınların erkeklere oranla göç etme eğilimi daha fazladır. Bu göç kanununa göre göç olgusunda cinsiyet faktörü üzerinde durmuştur. Kadınların erkeklere göre daha çok göç etmektedir.

Ravenstein'in ortaya koyduğu yedi maddeden oluşan göç kanunu incelediğimizde göç olgusunu sistematik olarak açıklamakta olmasından dolayı ilk çalışma olması açısından çok önemlidir. Lâkin bu kanunlar sadece iç göçleri açıklamakta olup uluslararası göçü açıklamakta yetersiz kaldığı görülmektedir (Yalçın, 2004). Bu yedi maddelik göç kanunu, göç olgusunun nedenlerini sadece ekonomik ve endüstriyel gelişmeleri temel aldığından dolayı günümüzdeki karmaşık ve birçok etmenlerden oluşan yapıdaki göçleri açıklamada yetersiz kalmaktadır (Çağlayan, 2006). Ravenstein'nin bu çalışması 1800'lü yılların İngiltere'si temel alınarak yapıldığından dolayı sadece daha basit yapıda olmakta olan iç göçleri açıklar nitelikte olmasından dolayı doğal bir durumdur. Ravenstein'in yedi maddeden oluşan göç kanunları, göç olgusunu açıklayan ilk çalışma olduğundan sebep bundan sonraki çalışmaların bu yedi maddeden oluşan teoriyi temel alıp bu kanunlara göre şekillenmektedir.

İtme - çekme Teorisi: İtme-çekme teorisini 1966 yılında “Bir Göç Teorisi” (A Theory of Migration) isimli makale ile Everett Lee ortaya atmıştır. Bu itme-çekme teorisinde göçe neden olan itici ve çekici etmenler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Göç olaylarına etki eden dört temel faktörü ele alarak bu faktörlerden ayrıntılı olarak bahsetmiştir. Bu faktörler yaşanan ve gidilen yerle ilgili olan faktörler, bireysel faktörler ve işe karışan engeller olarak sıralanmıştır (Yalçın, 2004).

Lee, bu dört itici ve çekici faktörle göçü açıklamaya çalışmış ve itme-çekme kuramının temelini bu faktörlerin üzerine inşa etmiştir. İtme-çekme teorisine göre insanların göç etme sebeplerini hem yaşadıkları yerde hem de göç ettikleri yerlerde var olan itici ve çekici etmenlerle şekillenmektedir. Göç eden kişiler yaşadığı yerlerdeki itici faktörlerle göç etmeye karar verirken, göçün yönünü ise gidecekleri yerdeki çekici faktörler belirlemektedir. Göç eden kişilerin yaşadıkları yerdeki ekonomik sıkıntılar olsun, ailevi problemler olsun ve bireysel sebepler, sosyal ve kültürel etmenler vb. faktörler itici etmenleri oluştururken; göç edilecek yerlerdeki eğitim ve sağlık olanakları, ticari ve ekonomik etmenler vb. faktörler ise çekici etmenleri oluşturmaktadır.

Lee; itme-çekme kuramında, göç eden insanlardan daha çok göçün sürecine odaklanmış ama göç eden insanların da göz ardı edilmemesi gerektiği üzerinde durmuştur (Çağlayan, 2006).

William Petersen; “itme-çekme teorisini” analiz ederek göçe neden olan itme- çekme faktörlerinin temelinde yatan asıl faktörlerin neler olduğunu ortaya çıkarmaya çalışmıştır (Çağlayan, 2006). Göçe neden olan faktörlerin beş çeşit göç tipi oluşturduğunu belirtmiştir. Bunlar beş göç tipi şunlardır:

1. İlkel göçler: Çevrenin itmesi ile oluşan, tabiat ve doğa olaylarının neden olmasıyla oluşan göçler ve ilkel toplumlarda meydana gelen yer değiştirme hareketleridir. Bu göç genellikle kuraklık, kötü hava şartları vb. gibi daha çok fiziksel doğa olayları sonucu ortaya çıkan göçlerdir (Yalçın, 2004).

2. Zorlama göçler: Yöneticilerin ülke içinde güç kullanarak belli bir kesimi zorla göç etmeye yöneltmesiyle ortaya çıkan göç türüdür. İlkel göçlerde çevresel ve doğal faktörlerin etkisiyle oluşurken, zorlama göçleri oluşturan nedenler ise sosyal ve siyasal baskılar sonucunda oluşmaktadır. Zorlama göçler yöneticilerin baskısıyla oluştuğundan dolayı göç etmek zorunda kalan insanların herhangi bir tercih etme durumu söz konusu yoktur (Çağlayan, 2006).

3. Yönetilmiş göçler: Göç etmesi istenilen toplumun göç edip ya da göç etmemesi kendi tercihlerine bırakılmış olan göçlere yönlendirilmiş göçler denir. Yönlendirilmiş göçlerin zorlama göçlerden ayrılmasının temel dayanağı, göç etmesi istenilen topluluğa göç etme konusunda tercihlerini kullanma olanağının verilmiş olmasıdır (Çağlayan, 2006).

4. Serbest göçler: Göç edip etmeme tamamen bireylerin özgür iradelerinde olduğu göç çeşidine denir (Yalçın, 2004). Serbest göçlerde hiçbir sebeple (fiziki, sosyal ve siyasi, vb.) zorlayıcı ya da zorunda bırakma durumu söz konusu değildir. Serbest göç türü bireylerin kendi ihtiyaçları ve bireysel beklentileri sonucunda ortaya çıkmaktadır.

5. Kitlel göçler: Belli yerden başka bir yere kitle olarak toplumların topluca göç etmesine denilmektedir. Bu kitlel göçler büyük akımlar şeklinde meydana gelen göçlerdir (Çağlayan, 2006). Kitlel göçler daha çok bir ülkeden başka bir ülkeye olan göçlerdir. Bu göçler uzak mesafeleri kapsayan göç türüdür. Özellikle son yüzyıllarda ve günümüzde teknolojinin gelişmesiyle, sanayinin hızlı bir şekilde gelişmesiyle ve de ulaşımın gelişmesi ve kolaylaşmasıyla oluşan kitlel göç aynı zamanda uluslararası göç kitlel göç türü içerisinde de değerlendirilebilir.

Son zamanlarda ortaya çıkan uluslararası göç olgusu teorik olarak açıklanmaya çalışıldığında Petersen'in bu beş tip göç türünden yararlanılabilir.

Kesişen fırsatlar teorisi. Göç olgusuyla ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir diğer göç kuramı ise Stouffer'in kesişen fırsatlar kuramıdır. Bu göç kuramına göre göç edilen yerdeki fırsatlar, iş olanakları vb. durumlarla ile göç

edilecek olan yerlerin fırsatları son derece önemli olduğu ve mesafenin göç akım büyüklüğünü ve olumluluğunu desteklemektedir. Göç bu teoride matematiksel olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Eğer göç edilecek bölgede iş bulma fırsatı ya da daha iyi bir yaşam için fırsatlar çoksa oraya göç eden insan sayısı da o kadar çok olacaktır (Yalçın, 2004).

Kesişen fırsatlar teorisinde göç edilecek mesafe, göç edilen yerdeki çekici sebepler ve göç edecek bireylerin sayılan önemlidir. Stouffer, göçe etki eden bu üç önemli faktörden mesafeyi diğer faktörlerin önüne koymaktadır. Göç edilecek yerdeki iş olanaklarının fazlalığı ve göç edilen mesafesinin uzak olmaması o çekim merkezine göç eden kişilerin sayısını artıran en önemli etmenlerdir (Akçadağ, 2012).

Merkez çevre teorisi. Çok yaygın olarak kullanılmakta olan bir diğer göç kuramlarından bir tanesi de merkez çevre kuramıdır. Bu kuram aynı zamanda Merkez Çevre kuramı veya Bağımlılık Okulu olarak da isimlendirilmektedir. Bu kuram; Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi düşünürler tarafından geliştirilmiştir.

Merkez çevre teorisi gelişmiş ve gelişmemiş ülkeleri dikkate alarak geliştirilen bir göç kuramıdır. Bu teoriye göre Dünya merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ülkelerin gelişmiş ya da az gelişmemiş olması dünya sistemlerine baktığımızda aslında tek bir dünyanın farklı kısımlarını oluşturmaktadır (Kızılçelik, 2004).

Merkez çevre kuramında kısaca anlatılmaya çalışılan, işgücüyle kapitalist etkileşim arasındaki bu ilişkili sistemi, küreselleşmeyi ve küresel çağda işgücünün hareketini hedef göstermektedir. Merkez kapitalist ülkeler ile onların çevresinde az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler arasında bağların oluştuğu ve yaşandığı görülmektedir. Küreselleşmenin hızlı bir şekilde gelişmesi ve bu gelişmenin ortaya çıkardığı sonuçlar, merkez çevre olarak adlandırılan ülkelerde değişimlere ve gelişimlere sebebiyet verecektir. Bu değişimlerden en önemlisi olumsuz noktada kadın ve çocukların iş hayatına katılması. Çevre ülkelerde toplumsal

olarak değişimlere sebep verecek ve çocukların eğitim noktasından uzaklaşmasını sağlayacaktır. Bu hareketlilik iş gücünü artırmakta, hareketin yol açtığı rekabet kadın ve çocuk işgücünün sömürülmesine yol açacaktır.

Merkez çevre kuramına göre gelişmiş merkezi ülkeler hammadde ve ucuz işgücü bakımından gelişmemiş ya da az gelişmiş çevre ülkelere, çevre ülkeler ise hızla artan nüfuslarının doğurduğu ekonomik yetersizliğinden dolayı, istihdam vb. gibi problemlerden dolayı merkezi ülkelere göç akımı oluşacak ve bu çevre ülkeler merkezi ülkelere bağımlıdır. Bu merkezi ülkeler var olan durumlarını korumak amacıyla çevre ülkelere daha az yatırım yapılmasını, ucuz iş gücünün daha kaliteli hale yükseltilmesi gibi konularda farklı politikalar geliştirdiklerini görmekteyiz (Yalçın, 2004).

Merkez çevre kuramına göre, çevre ülkelerden merkezi ülkelere göç eden niteliksiz iş gücünün sanılanın aksine nitelikli iş gücü olarak ülkelere geri dönmeyecektir. Hatta ülkedeki nitelikli iş gücünü de zamanla göç potansiyeli oluşturarak merkeze doğru çekecek olup nitelikli iş gücünü merkezi yerlere doğru akacaktır. Göçler, çevre ülkeleri gelişmiş hale getirmekten çok bu çevre ülkeleri daha da yoksul hale dönüştürerek ve hammadde kaynaklarını daha da hızlı bir şekilde tüketilmesine yol açacak bir olgu haline gelmektedir (Yalçın, 2004).

Merkez çevre kuramına göre ve Dünya sistemleri teorisinde Dünya tek bir sistem olarak ele alındığından dolayı ve bu sistem üzerindeki sömüren ve sömürülen ülkelerdeki ucuz işgücü yöneliminin olmasından sebep olduğu için bu teori çağımızdaki hızlı küreselleşmeyi ve küreselleşen dünyadaki işgücü hareketlerine işaret ettiği görülmektedir. (Çağlayan, 2006). Bu teoriye göre gelişmemiş ya da az gelişmiş çevre ülkelerdeki ham madde ve iş gücü ihtiyacı kapitalist sistem içerisinde gelişmiş ülkelerin hakimiyetine geçmiştir. İşçi göçleri karşılıklı faydalanmaktan ziyade bir tarafın bu taraf da merkezi ülkenin faydalandığı ve hâkimiyetini daha da pekiştirdiği ve güçlendirdiği bir tutum ile karşılaşmaktayız (Gezgin, 1991).

Parekh'in göç teorisi sınıflanması. Parekh, diğer göç kuramlarında farklı

olarak göçle ilgili liberal görüşün olduğu, toplumcu görüşün olduğu ve etnik ya da milliyetçi görüşün olduğunu savunmuştur (Hülür, 2014). Bu üç farklı görüş teorileri şunlardır:

1. Liberal görüş: insanların dinine, ırkına, siyasi görüşüne ve etnik kimliğine bakmadan toplumun ihtiyaç duyduğu beklentilerini karşılamak amacıyla devletin kontrolünde gerçekleştirilen göçler liberal görüşle açıklanmaktadır. Liberal görüşe göre devlet ülke ekonomisini geliştirmek amacıyla ihtiyaç duyduğunda göçmenleri ülkesine kabul edebilir, ihtiyaç hasıl olmaz ise dilediği gibi göçmenleri tekrar gönderebilir. İş gücü ihtiyacı olduğunda göçmenlerin devlet kontrolüyle ülkeye alınacağını, ihtiyaç sona erdiğinde ise göçmenlerin devletin müdahalesiyle duracağını ve tekrar geri gönderileceğini savunarak göçmenlerin göç zincirinde mekanik bir unsur olarak kabul edilmektedir (Yalçın, 2004).

2. Toplumcu görüş: Bu görüşe göre ise ülke, bir biriyle kaynaşmış insanların geçmiş ilişkileri olan bireylerin oluşturduğu ortak değerlerinden, anlamlarından, duygularından, ilgilerinden, yargılarından ve ortak geçmişlerinden oluşan bir bütündür.

Ülkede yaşayan insanların bireysel kimliklerinin dışında bir de toplumsal kimlikleri bulunmaktadır. Toplumsal kimlik ülkedeki insanları birbirine bağlayan, kaynaştıran ve onları toplum yapan en önemli unsurdur. Liberal görüşün tersine toplumcu görüşte ülkenin sadece insanlardan ve onları yönetecek, yönlendirecek yöneticilerden oluşan mekanik bir yapı olmadığıdır. Bundan dolayı toplumcu görüşe göre göç olayına daha temkinli yaklaşılması gerekmektedir. Çünkü topluma gelecek olan göçmenlerin toplumla uyum sağlaması çok önemlidir. Bu sebepten ötürü göçmenlerin topluma uyum sağlayabilecek kişilerden seçilmesi gerekmektedir. Aksi durumda ülkeye gelen göçmenlerin toplumla uyum sorunu ortaya çıkacağı kaçınılmazdır (Yalçın, 2004).

3. Etnik ya da milliyetçi görüş: Bu görüşü incelediğimizde ise bir ülkeyi oluşturan insanlar asırlarca birlikte yaşamış, ortak değerler oluşturmuş ve bunun

etrafında toplanmıştır. Ortak bir tarihin mirasçısı olmuşlardır. Birbirlerine kan bağı ile bağlanmışlardır. Ülkede yaşayan insanlar birbirine kan bağı ile bağlandıkları için ve ortak değerler etrafında toplandıklarından dolayı göç noktasında ülkeye gelecek göçmenlerin ancak kan bağı ile bağlı olmaları şartıyla kabul edilmesi gerekmektedir. Eğer ülkenin işgücü ihtiyacı var ise dışarıdan gelecek göçmenlerin ancak ve ancak geçici olarak misafir kabul edilerek ülkeye alınmalıdır (Yalçın, 2004).

Parekh'ın göç teorilerini sınıflandırma yaparken ekonomik unsurları, sosyal unsurları ve kültürel unsurları, milliyetçilik unsurları ve etnik unsurları ön plana almıştır. Göçlerin ekonominin denetiminde olduğunu ve göçmenlerin göç zincirinde mekanik bir halka gibi yer alan liberal görüşün insanları makine gibi görerek hataya düşmüştür. Göçlerin devlet kontrolünde olabileceğini ve ihtiyaç kalmadığında göçmenlerin geri gönderilebilmesi gerçeğe uymayan bir durum olduğu açıkça görülmektedir. Toplumcu ve etnik görüşe göre ise göç sonrasında ortaya çıkan toplumsal yapı ile göçmenler arasındaki uyum problemlerine dikkat verilmesi gerektiği üzerinde durulması bakımından bu iki görüş çok önemlidir.

İlişkiler ağı (Network) teorisi. Bu kuram öncesi incelenen göç ile ilgili kuramlar daha çok göçe kaynaklık eden nedenleri vurgulamaktadır. Göçün niceliksel ve niteliksel durumuna odaklanmaktadır. Birçok göç kuramının, ekonomik temellere dayanması, tarihsel pencereden uzak olmasından dolayı, zaman olarak durağan bir yaklaşımı benimser. Ama günümüzde yaşanan göçler ve göç gerçeği, sosyal zeminlidir. Ve bundan dolayı hiçbir şekilde tarihsel perspektiften koparılamaması ve oluşan herhangi bir göçün zaman ve mekân ilişkisinin göz ardı edilememesi son derece önemli ve üzerinde durulması gereken durumlardır. Şu hiçbir zaman unutulmamalıdır ki her göçün bir karakteristik yapısı vardır. Bu sebepten ötürü her göç kendi içerisinde incelemesi ve araştırılmalıdır.

İlişkiler ağı kuramında göç edilen yere ilk defa gelen öncü göçmenler, gidilen yer ile ilgili ve geldikleri yer ile ilişki kurduklarından dolayı, göç edilen yere daha fazla göçmen gelmesini sağlamaktadır. İlk göç eden bireyler edinmiş oldukları deneyimlerden, yaşadıkları problemlerden, olumlu ve olumsuz durumları

arda kalan potansiyel göçmenlere aktarması sonucunda ülkeye göç akımları artarak devam edecektir (Yalçın, 2004). Bu durum aynı zamanda sosyal uyumu kolaylaştıracak ve bu ağlar sayesinde göç edilen ülkede sosyal hayata uyum sürecini yumuşak geçiş sağlayacaktır (Çağlayan, 2006).

Bu göç kuramında göç olgusu bir süreç olarak ele alınmaktadır. İlerleyen zamanlarda göçmenlerin göç etme nedenlerini sürecin ilk başındaki göçmenler ile kurdukları ilişkiler ile derinlemesine açıklamaya çalışmaktadır. Göçü neden sonuç noktasında tek bir duruma bağlamamasından dolayı ve aynı zamanda göçü zaman ve mekan ilişkisi ile göç edilmesindeki bireysel farklılıkların olmasını savunduğundan dolayı çok önemli bir kuramdır. Yukarıda bahsedilen ilişkiler ağı kuramının özelliklerinden ve göçün karmaşık yapısından dolayı diğer kuramlara göre daha ön plana çıktığı söylenebilir.

1.3. GÖÇ TÜRLERİ

Göç olgusu; sebepleri, sonuçları ve süresi itibarıyla çok farklı türlerde karşımıza çıkabilmektedir. Birçok çalışmada da göçle ilgili farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Göç ile ilgili önemli çalışmalara imza atan William Peterson, göçü 5 başlığa ayırmıştır: İlkel göç, kontrollü göç, serbest göç, zorunlu göç ve yönlendirilmiş göç. Fichter ise göç türlerini sadece zorunlu göçler ve gönüllü göçler olarak ayırmayı uygun bulmuştur. Yalçın ise göç tasnifini, irade esasına göre göçler: gönüllü göç - zorunlu göç; göçün yoğunluğu esasına göre göçler: kitlesel göç - bireysel göç; ülke sınırları esasına göre göçler: iç göç - dış göç; yerleşim sürelerine göre göçler: geçici göç - sürekli yerleşmek amacıyla yapılan göç şeklinde yapmıştır (Yalçın, 2004: 17). Tüm bunlarla birlikte birbirine iç içe geçmiş daha farklı göç tasnifleri de mevcuttur. Örneğin dış göçler, göç eden kişinin niteliğine göre; işçi göçü, beyin göçü, mübadele göçü gibi ayrımlara tabi tutulabilir. Bir başka açıdan bakacak olursak ülke içinde yapılan bir göç hem zorunlu, hem kitlesel, hem geçici olabilir. Bir deprem felaketi neticesinde depremin gerçekleştiği bölge halkının geçici bir süreliğine devlet eliyle güvenli bir bölgeye, örneğin bir çadır kente nakledilmesi sonucunda zorunlu, geçici ve kitlesel bir göç

yaşanabilir. Bu ve benzeri durumların örnekleri azımsanmayacak kadar çoktur. Hayat olaylarının çeşitliliği karşısında göç kavramının tasnifi de çeşitlenebilmektedir.

Genel olarak yapılan sınıflandırma ise siyasi sınırlara bağlı göçler, hareket şekillerine göre göçler ve karar alma sürecine göre göçler şeklindedir.

1.3.1. Siyasi Sınırlara Bağlı Göçler

Siyasi sınıra yapay sınır da denir. Devletlerin, ülke topraklarının kenar noktalarını ifade eden bir kavramdır. Siyasi-yapay olarak adlandırılmasının sebebi diplomatik ilişkiler, savaşlar, antlaşmalar neticesinde, insanlar tarafından kabuller üzerinden belirlenmiş olmasıdır. Siyasi sınır bir nehir, akarsu, vadi, dağ gibi coğrafi bir şekille belirlenebileceği gibi, düz bir ovaya adeta çizgi çekerek, Amerika Birleşik Devletleri - Meksika sınırında olduğu gibi, bir duvarla da belirlenebilir. Bu tip sınırlarda, sınırın varlığı devletlerarası ilişkilere bağlıdır. Dolayısıyla en hassas sınır çeşitlerinden birisidir.

Siyasi sınırlara bağlı göç ayrımı da göçün bu siyasi sınırlar içinde mi yoksa ülkeler arasında mı yapıldığına dair bir kıstastır. Etkileri bakımından çok çeşitlilik arz edebilir. Zira sınırlan yere çizilen bir çizgi ile belirlenen Avrupa ülkelerinin sınır komşusu vatandaşları birbiriyle yoğun bir iletişim-etkileşim halinde olduğundan, özellikle sınır bölgelerinde oturan vatandaşların aralarında kültürel anlamda ciddi farklılıklar görülmeyebilir. Fakat Ortadoğu gibi siyasi anlamda daha hareketli bir coğrafyada bir sınır çizgisi aynı coğrafi bölgede yaşayan halkların dillerini, yaşayış ve kültürlerini ayırabilir.

1.3.2. İç Göçler

Ülke sınırları içinde yapılan göçlere iç göçler denir. Ancak iç göçler de kendi içinde farklılaşmaktadır. Kır-kent, il-ilçe-köy gibi farklı yerleşim merkezleri arasında gerçekleşen göçler ortaya çıkardığı etki bakımından birbirinden ayırır. Keleş'e göre iç göç, belirli bir ülke içinde, köy, kasaba veya kent gibi yerleşim yerleri arasında yapılan nüfus hareketliliğidir (Keleş, 1998: 50).

Tekeli'ye göre ise yurt içinde yaşayan nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki ikametgâhlarının farklı olması durumu şeklinde oluşan göçlerdir (Tekeli, 2008: 173).

Hareket yönüne göre iç göçler dört farklı şekilde gerçekleşebilir (Özdemir, 2008: 23):

- Kentsel alandan kentsel alana,
- Kentsel alandan kırsal alana,
- Kırsal alandan kentsel alana,
- Kırsal alandan kırsal alana doğru yapılan göçler.

İç göçlerin sebepleri açısından gelir seviyesinin düşüklüğü, işsizlik, yoksulluk, güvenlik sorunları, tarımsal yetersizlikler gibi unsurlar itici etmenleri; gelir seviyesinin yüksek olması, geniş iş imkanları, kentte bulunan akrabalık ilişkileri, güvenliğin bulunması, insani yaşam koşulları gibi unsurlar çekici etmenler önemlidir (Özdemir, 2008: 23).

1.3.3. Uluslararası Göçler

Uluslararası göçler, ülke dışına yapılan göçlere denir. Yani bir göçün uluslararası nitelik taşıyabilmesi için kişi veya grubun hali hazırda yaşamakta olduğu ülkeyi terk edip başka bir ülkeye sürekli veya geçici olarak yerleşmesi gerekmektedir. Bu tanım açısından bakıldığında göç eden kişinin niteliği, etnik kökeni, mesleği, göç etme amacı gibi unsurlar önem taşımamaktadır. Uluslararası göçlere esas niteliğini kazandıran unsur, göçün birbirinden farklı iki ülke arasında gerçekleşiyor olmasıdır (Civan ve Gökalp, 2011: 233). Çoğu zaman göç alan ve göç veren ülkelerin kültürleri arasında hafife alınamayacak farklılıklar vardır. Dil, gelenekler ve görenekler, sosyal düzen, iş disiplini, çalışma alışkanlıkları, yeme-içme kültürü, aile hayatı gibi çok çeşitli unsurlar ve etmenler uluslararası göçün sosyolojik etkilerini derinleştirmektedir. Bugün dünya üzerinde 200 milyon insan, doğduğu ülkeden farklı bir ülkede yaşamaktadır. Durumun vehametini ortaya

koyamak için denilebilir ki bu sayı Fransa, Türkiye ve İngiltere’de yaşayan toplam insan sayısına denktir. Tüm bu nüfusun uluslararası bir göç hareketine girişmiş olduğunu varsayalım. En başta göç alan bölgelerdeki yerleşik halklar çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalırdı. Altyapı, eğitim, entegrasyon çalışmaları, yerleşik kültürün korunması- devam ettirilmesi, kaynaşma, rekabetin önlenmesi, geçim ve iş imkanlarının sağlanması ve benzeri birçok problemle mücadele edilmesi gerekirdi. İlk büyük kitlesel göç hareketi olan kavimler göçü ile işte bu sorunlar ve etkileşimler ortaya çıkmıştır. Bugün de Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda meydana gelen uluslararası göç neticesinde benzeri bir durumla karşı karşıya kalmış durumdayız.

Birleşmiş Milletlerin uluslararası göçlerde aradığı kıstas, ülkesinden ayrılarak başka bir ülkede yaşamayı planlayan kişinin bu işlemi bir yıldan daha fazla bir süre ile gerçekleştirmiş olması şartıdır (Gençler, 2005: 174).

Çalışmamızın omurgasını oluşturan uluslararası göçler, yarattığı etki ve ortaya çıkış sebebi açısından iç göçlerden farklılaşır. Uluslararası göçler; iklim, ekonomik, siyasal, eğitim ve savaş kaynaklı olabileceği gibi, beyin göçü veya emekli göçü şeklinde de ortaya çıkabilmektedir.

Genel anlamda ise uluslararası göçü 6 kategoride değerlendirmek mümkündür:

1. Süreli yerleşenler
2. Süreli sözleşmeli işçiler
3. Süreli profesyonel çalışanlar
4. Gizli veya yasadışı çalışanlar
5. Sığınmacılar
6. Mülteciler

Bu göç kategorileri göç eden bireylerin hukuki ve sosyolojik statüsünü ifade

eder. Kişilerin toplum içindeki konumları ve toplum tarafından algılanışları da bir bakıma bu statüler aracılığıyla belirlenmektedir.

1.3.4. Hareket Şekillerine Göre Göçler

Hareket şekillerine göre göçleri iki alt başlıkta ifade ederiz: Kademeli göç ve devamlı göç. Burada esas olarak dikkat edilmesi gereken ayırt edici nokta hareketin tekrarlılığı ve yönüdür.

1.3.4.1. Kademeli Göçler

Kademeli göçlerde göç alan yerleşim birimi ile göç veren yerleşim birimi arasında bir kademe farkı vardır. Bu fark köy-kent bağlamıyla sınırlı değildir. Köylerden ilçelere, ilçelerden illere yapılan göçler kademeli göçlerdendir. Bu göçün yaygınlaşmasıyla kırsal nüfus azalmış ve kentsel nüfus artmıştır. Böylelikle kademenin ölçeği değişmiş, küçük ve orta ölçekli şehirlerden büyük şehirlere yapılan göçler artmıştır. Tam aksi bir göç hareketi de pek tabii mümkündür. Yani kentten köye doğru bir kademe değişimi, göç süreçlerinde yaşanabilmektedir. İçduygu'nun İl-ilçe-köy arası göçleri arasında belirlediği sekiz göç türü vardır: İl merkezinden il merkezine, ilçe merkezinden il merkezine, il merkezinden ilçe merkezine, ilçe merkezinden ilçe merkezine, köyden ilçe merkezine, il merkezinden köye, ilçe merkezinden köye, köyden köye göç (İçduygu, 2004).

Köy-kent arası yapılan göçlerde itici ve çekici özellikler etkili olmuştur. Genellikle hareketlilik köyden kente doğru gerçekleşmektedir; köydeki nüfusun hızlı artması, toprak verimliliğinin düşük olması, doğal afetler, aileler arası çekişmeler ve kan davaları, toprağın miras yoluyla bölünmesi, yine toprağın yetersiz ve kötü dağıtılması, işsizlik, güvenlik sorunları, terör problemleri gibi köyde yoğunlaşan özellikler, insanları köyden kente göç etme konusunda itici etmenlerden olmuştur. Buna mukabil kent hayatının çekiciliği, iş imkânları, sağlık, eğitim olanakları, daha yüksek hayat standardı, ulaşım ve iletişimin kolaylığı köylerin karşısında kentleri daha çekici konuma getirmiştir. Ancak yukarıda zikredilen sebeplerin dışında başka sebepler keşfetmek mümkündür; değişen ve gelişen hayat koşulları sebebiyle yeni unsurların çekici hale gelmesi kaçınılmazdır.

Bu tip göçlerde kademeli bir değişim söz konusudur. Bu değişim kalıcılık arz eder. Yani köyden kente itici-çekici sebeplere dayanarak göç eden bir kişi veya aile genellikle tekrar köyüne dönmemektedir. Bu durum kentleri büyötmekte, büyükşehirlerin, mega kentlerin ortaya çıkışına zemin hazırlamaktadır. Göç olgusu bu merkezlerde yoğun bir şekilde karşımıza çıkar.

1.3.4.2. Devamlı Göçler

Devamlı göç, göçün kendisinin devamlı olarak gerçekleştiğini ifade eder. Kademeli göçlerin aksine devamlı göçlerde uzun vadeli yerleşim planları bulunmaz. Çeşitli sebeplerin yoğunlaşması üzerinden değil tek bir ana sebebin yönlendirmesi ile gerçekleşen göçlerdir. Devamlı göçlerde kişiler belirli bir süre için yaşamlarını başka bir yerde geçirmeye başlarlar, sonra tekrar eski yerlerine dönerler. Öğrenci olup eğitim için başka bir şehre gidip okulu bitince geri dönenler, iklim koşulları sebebiyle yazın yaylaya çıkıp kışın geri dönenler, çalışmak için başka bir ile gidip işleri bitince geri dönenler devamlı göç eden kişilerdir.

Geçici göçler, etkileşim yönünden kalıcı göçlerden farklıdır. Kişiler bu tip göçlerde gittikleri yerlerde ne kadar kalacaklarını tahmin edebilirler. Genellikle bu süre çok uzun değildir. Ayrıca bu tip göçlerde göç edilen yere gelen insanlar farklı coğrafyalardan gelip kısa bir süre için tek bir merkezde toplanır. Bu yüzden etkileşim ve kültürlerin iç içe geçişleri de hızlı olmaktadır.

Devamlı göçler zamanla göçmenler için farklı coğrafyalarla tanışmaya yönelik bir fırsata dönüşmektedir. Askerlik sebebiyle başka bir şehre giden kişi, öğrenci olarak okumaya giden bir kişi zaman içerisinde gittiği yerlerde kalmaya karar verebilmekte, devamlı-geçici göç olarak başlayan göç hareketi kademeli-kalıcı bir göçe dönüşebilmektedir. Bu yönüyle devamlı göçlerle kademeli göçler arasında bir bağlantının bulunduğunu söyleyebiliriz.

1.3.5. Karar Alma Sürecine Göre Göçler

Karar alma sürecine göre göçler başlığı, göç kararını veren kişinin göç etme konusundaki iradesinin ihtiyarılığı üzerinden kriterize edilir. Burada temel ayrım göçün gönüllü veya zorunlu olması üzerinedir.

1.3.5.1. Gönüllü Göçler

İnsanların kendi istek ve rızalarıyla yaşadığı yerden uzakta başka bir yere anlamlı bir süre için gittiği göçlere gönüllü göç denir. Sayın, kişilerin daha iyi imkân ve koşullarda yaşamak arzusuyla gerçekleştirdiği göçleri, gönüllü göç olarak tanımlamıştır. Gönüllü göçlerin oluşumunda kişilerin göç etme iradesi göstermesi gerekir. Bu iradeyi ortaya çıkaran, kişilerin buna rıza göstermesini sağlayan şey çoğunlukla çekici faktörlerdir (Özyakışır, 2013: 15). Gönüllü göç eden kişilerin göç etmeden önce yaşamakta oldukları mekânların şartları onları göç etmeye zorlayacak ağırlıkta değildir. Savaş, açlık, kuraklık, zorlayıcı siyasi sebepler, güvenlik gereksinimleri gibi kişileri zorlayıcı şartlar yoktur. Ancak yaşam koşulları göç edecekleri yere göre daha ağırdır yahut imkânları daha kısıtlıdır. Her insan sağlıklı bir çevrede yaşamak, iyi bir eğitim almak, güvenli ve huzurlu bir ortamda barınmak, sağlık imkânlarına kolayca ulaşmak isteyebilir. Yaşam koşullarının iyileştirilmesinin, göç etmeden önce yaşadıkları coğrafyada kolay olmadığını fark eden bireyler göç ederek hayat standartlarını yükseltebilmektedirler. Bu duruma etki eden en önemli faktörlerden biri büyük şehirlerin imkân açısından küçük şehirlere ve köy gibi yerleşim yerlerine kıyasla insanlara sunmuş olduğu imkân çeşitliliği ve genişliğidir. İş makinelerinin yaygın olarak bulunmadığı eski dönemlerde kayalık bir arazinin tarıma, yerleşime açılması basit el aletleri, kazma ve kürekle yapılırken, bugün kinci, delici, kazıcı iş makineleri hem çok daha az zahmetle hem de çok daha kısa bir zamanda bu işleri gerçekleştirebilmektedir. Doğal olarak insanlar artık böyle ağır işleri basit makinelerle değil iş makineleriyle yapmaktadır. Yıllar önce insanların imece usulüyle yıllar içinde bitirebildikleri işler bugün birkaç kişinin çalışmasıyla günler içinde bitebilmektedir. Haliyle bu durum insanların çalışma azmine ve sabrına da yansımakta, kolay olanı tercih etmeye yönlendirmektedir. Eğer kolay olan yolu tercih imkanı bulunmuyorsa -örneğimizde köye iş makinesi getirip, ıslah çalışmaları

yapmak, imar faaliyetlerinde bulunmak olarak değerlendirilebilir- daha pratik bir çözüm olarak göç seçeneği tercih edilebilir hale geliyor.

Özyakışır'a göre gönüllü göçün sebeplerini,

- Daha kaliteli bir eğitime ulaşma isteği
- Kariyer yapma, mesleki olarak kendini geliştirme isteği,
- Kişilerin hayat standartlarını yükseltme isteği,

-Daha geniş iş imkan ve fırsatların ulaşma, daha yüksek ücret elde edebilme isteği,

- Eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerden faydalanma isteği,
- Akraba, aile gibi aynı kültürdeki kişilerle yaşamak isteği,

-İnanç ve ibadetlerin daha özgürce yaşanabileceği, fikir hürriyetine sahip olunabileceği düşüncesi olarak sıralayabiliriz (Özyakışır, 2013: 15).

Gönüllü göç oluşurken görülen genel hareket şekli, aile bireylerinin parçalı olarak göç etmesidir. İş veya eğitim gibi bir sebeple bulunduğu yerden başka bir yere göç eden aile bireyi, diğer bireylerin göç etmesinde öncü olmaktadır. İlk göç eden kişi gittiği yerdeki imkân ve fırsatların bolluğunu öne sürerek diğer bireylerin de göç etmesini teşvik etmektedir. Böylelikle gönüllü göçler artmakta, göç edilen yerde aile bireyleri yavaş yavaş toplanmaktadır. Bu durum geride kalanlar için de teşvik edici bir neden olmaktadır. Yani aile ve akraba çevresine yakın olmak isteyen bireyler de göç etmeye başlamaktadır.

Gönüllü göçte, göç etme kararını belirleyen esas faktör kişilerin iç dünyaları, şahsi istek ve arzuları olmaktadır. Zorlayıcı bir durum söz konusu değildir.

1.3.5.2. Zorunlu Göçler

Bireylerin yaşadıkları yerleri zorlayıcı sebepler neticesinde değiştirmesine zorunlu göç denir. Zorunlu göçlerde göç etme iradesine sebep olan şey itici faktörlerdir. Çok çeşitli sebepleri olabilir:

- Kişinin yaşadığı yerde temel gereksinimlerini karşılayamaması,
- Deprem, sel, yangın gibi doğal afetler,
- Savaşlar,
- Sosyal hizmetlerin bulunmayışı,
- Güvenli bir ortamın olmayışı,
- Siyasi sebepler,
- Etnik veya dini baskılar,
- Terör olayları,
- Hayati tehlikelerin artması,
- Suç oranlarının yükselmesi gibi farklı sebeplerle zorunlu göç gerekliliği ortaya çıkabilir.

Göç esasen bireylerin kendi istek ve iradeleriyle ortaya çıkan bir hareketliliktir ancak günümüzde ve tarihin her döneminde insanlar zorunlu göçe maruz kalmışlardır. Zorunlu göçün nedenleri arasında en önemlisi ve belki de en yaygın savaşlardır (Dikmen, 2002: 23).

Zorunlu göçün bir diğer yönü, bireylerin göç etmekten başka bir imkânının kalmamasıdır. Çünkü göç etmemesi durumunda birey, can güvenliğinin tehlikeye girmesi riski ile karşı karşıya kalacaktır.

Zorunlu olarak göç eden bireyler ile gönüllü göç eden bireyler arasında uyum süreci açısından farklılıklar bulunmaktadır. Zorunlu göç eden bireyler uyum

bakımından zorluklar yaşamaktadırlar; göç edilen coğrafyaya plansız şekilde ve mecburiyet dolayısıyla gittikleri için, o yerin kültürünü tanıma, ortama ve insanlara alışma hususunda gönüllü göç edenlere göre istekli olmadıkları veya daha az istekli oldukları için sosyal açıdan uyum sorunları yaşayabilmektedirler. Eğer yaşanan göç uluslararası bir ölçekte gerçekleşirse kültürel farklılığın yanında dil farklılığı da ortaya çıkabilir. Gönüllü göç eden kişi, gideceği ülke için bir hazırlık olarak dil öğrenme çabasına girebilir ancak zorunlu göç eden kişinin dil öğrenme çabasında olması bir yana çoğu zaman böyle bir şeye fırsatı dahi olmamaktadır. Bu durumda doğal olarak iletişimsel anlamda yeterliliğin bulunmadığı bir ortamda, kültürel etkileşimin ve entegrasyonun gerçekleşmesi çok güç olacak ve uzun bir zaman alacaktır. Bu süreçte toplumsal anlamda ciddi problemler de ortaya çıkacaktır.

1.3.5.3. Sığınmacılar

Sığınmacı kavramı ile mülteci kavramı sıklıkla birbirine karıştırılsa da birbirinden farklı kavramlardır. Sığınmacı kişi, mülteci olarak, iltica talebiyle ilgili makamlara başvurmuştur ancak yetkili makamlar tarafından hakkında henüz karar verilmemiş ve mülteci statüsü tanınmamış kişileri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır (<http://www.turkiyehukuk.org/multeci-nedir/et>). Sığınmacılar da tıpkı mülteciler gibi kendi ülkeleri tarafından korunmaktan yoksundurlar. Bu sebeple mülteci statüsü kazanmamış olsalar da geldikleri ülkelere zorla geri gönderilemezler. Çoğunlukla bu kişilerin geldikleri ülkelerde savaş veya siyasi sebeplerle can güvenlikleri bulunmamaktadır.

1.3.5.4. Mülteciler

Uluslararası hukuka göre mülteci, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir (Vardar, <https://rn.bianet.org>). Mültecilerin sığınmacılardan farklı olarak kendilerine özgü

olan bir takım hakları ve statüsel özellikleri vardır. Mülteciler uluslararası hukuk tarafından tanınırlar ve korunurlar. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 14. Maddesine göre herkesin sığınma talebinde bulunma ve sığınma hakkı vardır. Mültecilerin statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ile mülteci kavramı net bir şekilde belirlenmiştir (UNHCR, 2016: 1). Türk hukukunda bir kişinin mülteci statüsüne sahip olabilmesi için şu niteliklerin varlığı aranır.

1. Kişi Avrupa'dan gelmiş olmalıdır. Sadece Avrupa'dan gelen kişilere mülteci statüsü verilir.

2. Kişinin yabancı olması ve vatandaşı olduğu ülke tarafından diplomatik olarak korunmaması gerekir.

3. Mültecilik bireysel olarak tanınan bir statüdür. Kitlese bir mültecilik statüsü tanıma işlemi mümkün değildir.

4. İltica eden kişinin vatandaşı olduğu ülkede zulme uğrama riskinin bulunduğu dair haklı bir dayanağı olması gerekir. Buna "well founded fear" da denir.

Bu nitelikleri taşımayan kişi Türk hukukunda mülteci olarak nitelendirilemez.

1.4. GÖÇÜN NEDENLERİ

Bireyler yaşam alanlarını farklı nedenlerle terk etmek zorunda kalabilirler. İnsanın iradesi dışında meydana gelen doğal olaylar tarihsel süreçte göçün en önemli nedenleri olurken, sanayi devriminin temel belirleyicileri olan finansal, politik ve sosyal nedenler göçün en önemli nedeni haline gelmiştir. İletişim ve ulaşım araçlarındaki ilerlemelere paralel olarak, bireylerin daha iyi bir yaşam sürme arzusu da göçte ciddi bir artışa neden olmuştur. Güney yarımküreden kuzey yarımküreye ve doğudan batıya ciddi göçler yaşanmıştır. Göçe neden olan faktörler, göç sürecinden sonra yaşanan gelişmeleri önemli ölçüde etkilemiştir. Finansal göç, siyasi göçten farklı bir sürece ve çeşitli finansal, sosyal ve politik sonuçlara neden olabilir. Siyasi göçler, bilinçli ve açık bir siyasallaşma, uç

noktalardaki siyasi eğilimler, güçlü bir diasporanın oluşumu ve sosyal entegrasyona dirençli kitlesel bir psikoloji için zemin oluşturur (Sencer, 1979: 28).

Suriye'deki göç olgusu da bu pencereden görülebilir. Ülkenin yönetimini uzun yıllardır elinde tutan otoriter hükümet değişen dünya dengesini etkilemiştir. İnsanların özgür olma, ilerleme, tekel gücünün dışına çıkma, adalet ve eşitlik çerçevesinde yaşama arzusu, Suriye'deki bu hareketliliğin temelini oluşturmaktadır. Olumsuz yaşam şartları ve güvenlik kaygıları halkı göçe mecbur kılmıştır.

1.5. GÖÇ VE UYUM

Göç olgusunun sosyolojik ve psikolojik yönleri ve sosyal alana yansımaları sonucunda, şüphesiz bireyin hayatı üzerindeki etkilerden en fazla etkilenen ve adaptasyon sürecinin ana aktörü olan kişi insanlar olmuştur. Farklı kültürlerden olan kişilerin etkileşimi uyum sorunları beraberinde gelmektedir. Göçün kişiler üzerindeki etkisinden ötürü, farklı geçmişlere sahip olan bireyler dil, din, gelenek ve kültür gibi bileşenlerle aynı ortamda yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar. Mültecilerin yerleştirme ve kabul eden ülkeye adaptasyonlarındaki başarı veya başarısızlık, o ülkedeki hükümetlerin ve toplumların tutumları, göç politikaları, göçmenler ve mülteciler için uzlaştırma ve destek programlarına ve göçmenlerin fiziksel ve zihinsel sağlıkları için kolaylaştırılmasına bağlı olduğu belirtilmektedir (Aksoy, 2012: 297).

Diğer göçmen çocukların aksine, tüm Suriyeli göçmen çocuklar kaos, çatışma, savaş ortamı, zorunlu göç ve farklı bir ülkede yaşamaktan kaynaklanan sorunlarla karşı karşıyadır. Yerleştikleri ve göç ettikleri yerde, toplumsal eşitsizlikler, kendilerini ait hissedememe, toplumdan uzaklaşma, marjinalleşme, eski ve yeni yaşam standartları arasındaki farklılıklar, Suriyeli çocukların ruh sağlığında ciddi yıkıma neden olabilir (Gencer ve Özkan, 2017: 228).

Sosyal uyumu sağlamanın en önemli noktası, Suriyeli çocukların eğitim süreçlerine katılarak ve okullaşma oranını artırarak kuşkusuz mümkündür. Birçok

gelişmiş ülkeyi kapsayan araştırmada ülkelerin göç ve entegrasyon politikaları 8 başlık altında incelenmiştir. Bunlar siyasi katılım, işgücü piyasası hareketliliği, aile bütünlüğü, sağlık, eğitim, daimi ikamet, vatandaşlık hakları ve ayrımcılık (Migrant Integration Policy Index, 2015).

1.5.1. Uyum Kavramı

Göçün açıklanmasına ilişkin ilk çalışmaların teorik olarak Ravenstein'ın göç yasalarını oluşturduğu 1880 yılına kadar uzandığı belirtilmektedir (Kaygalak, 2009: 13). Bu sebeple, göçle başlayan göçmenlerin uyum çalışmalarına ilişkin teorik yaklaşımların da aynı zamanda başladığını kabul etmenin doğru olacağı düşünülmektedir (Çağlar ve Onay, 2015: 35). Tomanbay'a (1999: 284) göre uyum; "bireyin, çevresiyle, içinde yaşadığı toplulukla/toplumla arasındaki çatışma, sürtüşme ve kavgaların olumlu iç ve dış tepkilerle dengeye dönüşebilme yetisi"dir. Yavuzer (1996:183) ise, uyumu "genelde bireyin hem kendisi hem de çevresi ile iyi ilişkiler kurabilmesi ve bu ilişkileri sürdürebilme derecesi" olarak tanımlamaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 96. Maddesine göre uyum; "toplumun ve göçmenin karşılıklı ve aynı ölçüde çaba göstereceği iki yönlü dinamik bir ilişki" olarak ve "göçmenlerin kendileriyle ilgili konularda pasif olmadıkları ve uyum programlarının gönüllü faaliyetler olarak ifade edildiği aktif bir katılımcı süreçtir.

1.5.2. Okula Uyum ve Suriyeli Çocuklar

Uyum, bireyin kişisel gelişim ihtiyaçlarını etkileyen, özel ve sosyal yaşamda hedeflerine ulaşan, üretken bir yaşam süren ve yaşamda mutlu olan bir faktördür (Demirtaş-Zorbaz, 2016). Çocuklar ayrıca adapte olması gereken ekolojik bir ortamla karşılaşabilirler. Bu değişiklik yeni bir okula başlama, bir okul seviyesinden diğerine ilerleme veya okul değişikliği şeklinde olabilir. Geçiş döneminde çocuklar okula adapte olmadan öğretmen değişimi, akran grupları ve eğitim zorlukları gibi çeşitli durumlarla karşılaşır (Ladd ve Price, 1987).

Okula sosyal ve duygusal uyum, çocuğun eğitimciler ve yaşlılarıyla anlamlı, olumlu ilişkiler kurma ve duygusal açıdan güvende hissetme yeteneğini gösterir (Bart vd., 2007). Bundan dolayı, okul adaptasyonu çok boyutlu bir süreçtir ve bu boyutlar çocuk, aile, çevre, okul gibi unsurlardan oluşur (Demirtaş-Zorbaz, 2016). Okula kabul sürecinde karşılaşılan fiziksel çevrenin değiştirilmesi, akran gruplarının değiştirilmesi, öğretmen beklentileri ve müfredattaki değişiklikler çocuğun uyumunu etkilemektedir (Ustabaş, 2017).

Okulun ilk günlerinde kurallara uymada, sosyal ilişkileri geliştirmede ve davranışları kontrol etmede önemli bir yere sahiptir (Seven, 2011: 30). Bununla birlikte, ortaya çıkan zorluklar ve yetersiz sosyal ve duygusal destek, bu geçiş dönemini zorlayıcı hale getirebilir (Bart ve ark., 2007). Bireysel özellikler, aile, okul ortamı, okul personelinin tutumu ve arkadaşları gibi çeşitli unsurlar, okul uyum sorununun ortaya çıkmasında önemli bir etkidir (Ustabaş, 2017). Göç, çocukların ve ergenlerin ruhsal yapılarında zararlılığa neden olarak uyum sorunlarına neden olabilir (Kaştan, 2015). Aynı şekilde, eve ait olma duygusu hissetme, zorbalık ve dışlanma deneyimi, okuldaki mülteci öğrenciler arasında istenmeyen yaşamın en yaygın günlük deneyimleridir (Bang, 2017). Kısacası, mülteci çocukların ülke vatandaşı olan çocuklarla aynı eğitim seviyesine ulaşmak için başa çıkmaları gereken birçok sorun olduğu söylenebilir (Li ve Grineva, 2016).

Suriye halkı zor koşullar altında göç etmek zorunda kaldıklarından, kültürel yapılarının farklı olması ve göç ettikleri ülkenin dilini bilmedikleri için okula uyum sağlamak için daha fazla gayret göstermeleri gerekmektedir (Yavuz ve Mızrak, 2016).

1.5.3. Sosyal Kültürel Uyum

Sosyal – kültürel uyum adaptasyon sürecinin önemli bir boyutudur. Toplumun beklediği tutum ve davranışları sosyal hayata aktarma, sosyal ipuçlarını doğru okuma ve ilişkileri yönlendirme bireyin sosyal yönden uyumlu olduğunu

gösterebilir (Karaca ve İkiz, 2014: 53). Sosyal uyumda öğrenci sosyal faaliyetlere katılır. Bu durum okulda yeni ilişkiler kurmak ve eski ilişkileri yetkin bir şekilde kontrol etmek olarak kabul edilir (Zerengök, 2016: 33). Göçmen öğrencilerin en çok karşılaştıkları sorunlardan biri sosyo- kültürel uyumsuzluktur. Öğrencilerin doğup büyüdüğü ve eğitim gördükleri ülkenin sosyo- kültürel yapısındaki farklılıklar, öğrenciler için kültürel şoka neden olur ve öğrencilerin farklı kültürel değerlere ve geleneklere sahip olmaları uyum sorunu haline gelebilmektedir (Thomas ve Chui, 2010: 33- 46).

1.6. KITLESEL GÖÇ VE EĞİTİMSEL BOYUTU

Geçmişe kıyasla daha iyi, daha kaliteli, bol ulaşım olanakları seçimi ve yoksulluk, çatışma, belirli yerleşim yerlerinde savaş ve gelişmiş illerde, bölgelerde ve ülkelerde daha iyi yaşam seçenekleri, eğitim, sağlık ve iş benzeri çekimler gibi zorunlu faktörler binlerce insanın sınır içindeki ve dışındaki yerleri değiştirmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, bu yerinden olma hareketliliği sadece ulaştığı topraklarda değil, aynı zamanda siyasi, sosyal, kültürel, etnik, dini vb. alanlarda da birçok etkiye ve ciddi sorunlara neden olabilir. Göçmenler, göç ettikleri yerde yaşayan insanlarla ciddi anlamda uyum sorunları yaşamakta ve özellikle toplu göç akışıyla gelen göçmenler gittikleri yerlerde de hemen kabul görülmemektedirler (Demirhan ve Aslan, 2015: 24).

Göçün çok boyutlu bir yapıya sahip olması ve aktörlerinin çeşitliliği göç yönetimine duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. En uzun komşumuz Suriye'den ülkemize olan kitlesel göçün, Türkiye'de göçün kurumsallaşmasını gerektiren mevcut altyapının ne kadarının yasal ve idari yetersiz olduğunu ortaya koymuştur (Kabakuşak, 2014: 255). 3,5 milyondan fazla Suriyeli durumunda, mevcut ülke nüfusunun % 4,5'ine ulaşan bir durumda, sağlıklı bir yönetim süreci sağlanamazsa, Türk toplumunun şimdiye kadar ortaya koyduğu son derece yüksek ama aynı zamanda “kerhen” ve “kırılgan” sosyal bir kabulün, dayanışma, fedakarlık, nefret ve ırkçılığın çöküşü konusunda endişe duyulması gerekmektedir (Erdoğan, 2017:6).

1.7. SURIYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ VE TÜRKİYE

Suriyelilerin Türkiye'de kalma eğilimleri her geçen gün artmaktadır. Yaşadıkları ülkede tutunmayı başaran insanlar, ülkelerinde daha kötü şartlara sahip olmaları, savaş ortamı içinde bulunmalarından ötürü göç ettikleri ülkede kalmayı tercih etmektedirler. Şu bir gerçektir ki, Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin ciddi bir kısmının ülkelerine geri dönmeyecekleri ve devamlı olarak Türkiye'de yaşayacakları bir gerçektir. Nitekim, Birleşmiş Milletlerin dünyanın farklı coğrafyalarındaki deneyimleri ve ilgili istatistikler, göçmenlerin en az üçte birinin ülkelerine dönmediğini ve göç ettikleri ülkelere yerleştirildiğini göstermektedir. Bu sonuçlar neticesinde, BM'nin deneyimi ve istatistiklerinden yararlanarak Suriyelilerin her alanda uyumlaştırılmasına ilişkin uzun vadeli ve kapsamlı politikaların bir ön önce hayata geçirilmesi önemlidir (Erdoğan, 2014: 5, 6).

1.8. SURIYE VE TÜRKİYE'YE GÖÇ

1.8.1. Türkiye'ye Göç

Türkiye, Asya ve Avrupa arasında bir köprü olması durumunda; Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Asya ülkelerinden yasadışı yollarla AB ülkelerine göç etmek isteyenler için önemli bir durak noktasıdır. Aynı zamanda göçmenlerin yerleştiği bir ülkedir. Bunun bir sonucu olarak, XX. yy.'ın ortalarından bu yana yurttaşlarının yurt dışına göç eden konumda olan Türkiye diğer ülkelerin yurttaşlarının göç ülkesi haline gelmiş ve diğer ülkelerin vatandaşlarının istihdamı halini almıştır. Buna göre, Türkiye'de siyasal göç, finansal ve sosyokültürel etkilere meydan okumak için artmaktadır. Türkiye'nin karşı karşıya olduğu düzensiz göçü belirleyen 4 ana bulunmaktadır.

Birincisi, komşu ülkelerdeki mevcut siyasi istikrarsızlıklarla çatışmalar, bu ülkelerin vatandaşlarının daha güvenli ve yaşam koşullarının daha iyi olduğu alanlara gitme fikrini güçlendirmiştir. İkincisi, Türkiye, Kuzey - Güney ve Doğu - Batı arasındaki coğrafi konum, Batı ve Kuzay ülkeleri adına hareket etmek isteyen göçmenler için cazip bir ülke haline gelmiştir. Üçüncü olarak, Avrupa'ya ulaşmak

isteyen göçmenler, Avrupa'nın uygulamış olduğu sıkı kontroller nedeniyle, Türkiye benzeri Avrupa'daki çevre ülkelere yönelmiştir. Dördüncüsü, Türkiye'nin çevresindeki ülkelere göre ekonomik bakımdan daha iyi şartlar sunmasından dolayı çalışmak isteyenler adına daha cazip olmasıdır (Deniz, 2014).

Türkiye'ye göç edenler üç gruba ayrılabilir. Bunlardan birincisi; İş bulmak için Ukrayna, Romanya, Gürcistan, Belarus ve Moldova'dan gelen göçmenlerdir. İkincisi, Irak ve İran gibi Ortadoğu'dan; Bangladeş, Pakistan ve Sri Lanka gibi Asya'dan; Somali, Nijerya ve Kongo gibi Afrika'dan gelen göçmenlerden oluşmaktadır. Bu göç, genellikle Türkiye'ye yetkisiz giriş ve çıkış yoluyla olmaktadır. Üçüncüsü ise, sığınma sonucunu bekleyen ve sığınma talebinde bulunan fakat sığınma talebi red edilen, kendi yurtlarına geri dönmek yerine Türkiye'de kalmak isteyip kaçak yollarla çalışmayı isteyen yada başka bir ülkeye göç etme yollarını arayan göçmenler oluşturmaktadır (İçduygu, 2004: 21-27).

Türkiye, hem deniz hem de kara sınırlarının çok sayıda uzun sınırı olan bir ülkedir. 53 Deniz, 48 Hava, 22 Kara ve 7 Demiryolundan oluşan toplam 130 sınır kapısından her yıl artan sayıda yabancı giriş ve çıkış yapılmaktadır. Her ülkede olduğu gibi, Türkiye'nin sınır güvenliği egemenlik haklarından doğan ana sorumluluklardan biridir. 3497 sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun uyarınca; denizdeki sınırları koruma ve emniyeti sağlama görevini, Sahil Güvenlik Komutanlığı'na ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na ve Doğu ve Güney Doğu sınırlarını korumak için Jandarma Genel Komutanlığına vermiştir. Bu görev, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Güvenlik Genel Müdürlüğü ile Sınırdaki Gümrük Müsteşarlığına bağlı birimler ve Gümrük Kapıları tarafından yerine getirilmektedir (EGM, 2013).

Batı ülkeleri tarafından sınırlarda uygulanan ciddi kontroller nedeniyle illegal geçişlere yönelen göçmenler, Türkiye'yi Batıya yönelik göçlerde temel geçiş noktalarından biri olarak kullanmaktadırlar (İçduygu, 1996: 127-142).

Böylelikle, Türkiye ile Yunanistan arasındaki insan ticareti noktasında işbirliği stratejik öneme sahiptir. Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudutlar

ve İltica Dairesi'nin bilgilerine göre, her yıl on binlerce kişi Türkiye'yi transit koridor olarak kullanıyor. Yakalananlar, gerekli yasal işlemlerden sonra sınır dışı ediliyorlar. Bu noktada, Avrupa Birliği uyum müzakereleri bağlamında yeni düzenlemeler yapılması, cezaların artırılması ve denetimlerin sıkılaştırılması etkili olmaktadır. Bu önlemlere rağmen, sınırların uzunluğu, üç tarafın deniz tarafından çevrelenmesi, coğrafi dik sınırlar, sınır komşularının fazlalığı ve pek çok ülkeden sığınma süresinin devam etmesi nedeniyle istenen başarı seviyesine ulaşamamıştır.

1.8.2. Suriye ve Göç Olgusu

Etnik, dini çeşitliliği ve idari çeşitliliği ile Suriye, Orta Doğu'da dikkat çekici bir ülkedir. Suriye'nin resmi dini olmasa da, nüfusun çoğu Müslüman. Müslümanlarının yaklaşık 4/3'ü Sünni mezheptedir. Suriye'deki İslam azınlıkları; Arap Alevisi Nusayri % 12, Dürzi % 3 ve İsmail % 1'dir. Bu azınlıklar belirli bölgelerde yoğunlaşmaktadır (Ana Britanica,1994, cilt 28,409-413) (İstatistiklerini kullanmak için çok eski güncel çalışmalara başvurulabilir).

Ülkedeki Hıristiyanların oranı% 10-14'tür. Suriye'yi diğer Arap ülkelerinden farklı kılan, bu ülkede daha etkili olan azınlık grubudur ve belki de çoğunluğun her alanda söz sahibi olduğuna inanılmaktadır. Bunun en açık örneği yıllardır Esad ailesinin tekeli altında olan ülke yönetimidir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1922'de Fransız yetkisini kazanan Suriye, 1941'de bağımsızlığını kazandı. 1943'te Şükrü El Kuvatlı ilk Cumhurbaşkanı seçildi. Suriye, seri askeri darbeler ve iktidarsız siyasi idarelerle bağımsızlık kazanmış olsa da, ülkenin siyasi kargaşası devam etmiştir. 1958'de Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında Mısır ile birleşen Suriye yeni bir ülke halini almış, fakat 1961'de Suriyeli subaylar tarafından dağıtılmıştır (Balcı, 2011).

Darbe ile başlayan sağa yöneliş, BAAS'ıla yakın subayların Mart 1963'de yönetimi ele geçirmeleriyle son bulmuştur. BAAS, 1940 yılında kurulan ve Arapları sosyalist bir devlette tek bir çatı altında birleştirmeyi amaçlayan siyasi

milliyetçi bir sol kanat partisiydi. Zamanla güçlenen BAAS Rejimi, 1961 darbesinde yer alan Nasır destekçilerinin bir süre sonra tasfiye edilmesini sağlayan 1966'da yeni bir darbe ile kesin denetimi sağlamıştır. Askeri darbenin başında, 1970 yılında Albay Salih El-Cedid'in yerini Hafız Esad almıştır (Ana Britannica, 1994: 409-413). 1963'teki darbeden bu yana, siyasi güç birçok Ortadoğu ülkesinde şubeleri bulunan BAAS partisinin kontrolü altına girmiştir. Yapısal olarak demokratik ve sosyalist olan BAAS rejimi, 40 yılı aşkın bir süredir tek bir ailenin elinde olmasından halkı isyan etmeye itmiştir. Arap Baharı olarak literatüre giren Arap ülkelerindeki popüler ayaklanmalar çoğunlukla Mısır olmakla; Tunus, Libya, Yemen, Bahreyn, Cezayir ve son olarak Suriye'deki tüm şiddetiyle devam etmesi, ülkelerde uygulanan yanlış veya eksik rejimlerin sonucudur. 15 Mart 2011'de Suriye muhalefeti rejime karşı silahlı bir mücadele başlattı. Meydana gelen çatışmalar ülkeyi bir iç savaşa sürükledi. Savaşın başlamasıyla birlikte yüzbinlerce Suriyeli vatandaş en yakın komşularından birisi olan Türkiye'nin kapılarına dayanmasıdır.

1.8.3. Suriyelilerin Türkiye'ye Göçü

Arap halklarının yöneticilerinden özgürlük ve insan hakları gibi taleplerde bulunması sonucu 2010 yılında ortaya çıkan Arap Baharı olaylarının Suriye'ye de sıçraması Suriyeli halk ve Esad yönetimi arasından anlaşmazlıklara neden olmuştur.

Mart 2011'de Suriye'nin Dera kentinde hükümet karşıtı bir grup genç Orta Doğu'da başlayan isyan hareketlerinden etkilenerek duvara 'Halk rejimin yıkılmasını istiyor!' yazısını yazması neticesinde hükümet tarafından gözaltına alınmışlardır. Gençlerin gözaltındayken kötü muamelelerle karşılaştıklarını savunan halk 18 Mart 2011'de sokaklara dökülmüş ve böylelikle Suriye'deki iç savaş başlamıştır (Taştekin, 2015).

Esad Rejiminin sadece protestoya katılan halka değil protestolara katılmayan insanlara da orantısız güç kullanmaları sonucu durumun kontrolden çıktığını

düşünen halk çevre ülkelere göç etmeye başlamıştır. Uluslararası Mülteci Hakları Derneği verilerine göre Suriyelilerin en çok göç ettiği ülkeler Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Kuzey Afrika ülkeleridir. Aynı zamanda sığınmacıların önemli bir kısmı da Kanada ve Avrupa ülkelerine ciddi göçler gerçekleştirmişlerdir (Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, 2018).

Tablo 1. Suriyeli göçmenlerin ülkelere göre dağılımı

Ülke Adı	Suriyeli Mülteci Sayısı	%
Türkiye	1.679.963	44.28
Lübnan	1.132.601	29.84
Ürdün	618.508	16.29
Irak	223.923	5.90
Mısır	140.289	3.69
Toplam	3.795.284	100

Kaynak: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), Kasım 2014

250 kişiden oluşan ilk Suriyeli mülteci grubu 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye'ye göç etmiştir. Sonrasında Türkiye devletinin açık kapı politikası izlemesi üzerine sınırdaki birkaç yerden daha Suriyeliler ülkeye girmeye devam etmiştir (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2012:3). Türkiye'ye en çok göç veren Suriye şehirlerinin başında Halep gelmektedir ardından İdlip ve üçüncü olarak da Rakka şehridir (AFAD, 2018).

Göç İdaresi kanunun 2016 verilerine göre kayıt altına alınan Suriyeli yabancıların şehirlere göre dağılımlarına bakıldığında birinci sırada 438.862 ile İstanbul ili, ikinci sırayı 405.511 ile Şanlıurfa ve üçüncü sırayı 379.141 ile Hatay ili almaktadır.

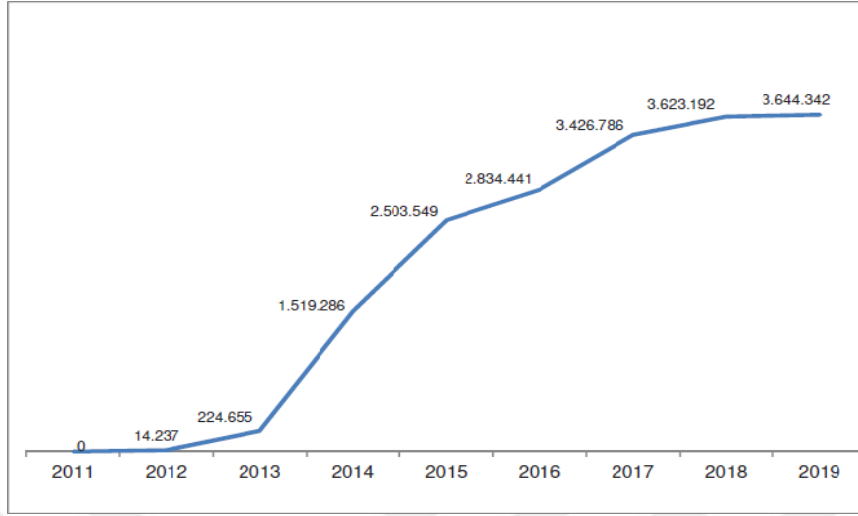
Suriye'den özellikle ülkemize gerçekleşen bu göç dalgası geçici olarak öngörülmüş ve ilk etapta Suriyeli mültecilerin 'misafir' olarak kabul edilmesi

sonucu beslenme, barınma, sağlık gibi en önemli ve acil ihtiyaçları karşılanmıştır. Daha sonrasında savaşın durmaması, aksine daha da şiddetlenmesi Suriyelilerin ülkelerine düşünüldüğü kadar hızlı dönüş yapmayacaklarını ortaya koymuştur. Bu durum çözüm gerektiren birçok yeni problemi de ortaya çıkarmış ve beslenme, barınma gibi günlük ve hemen karşılanması gereken ihtiyaçların yanında her çocuğun hakkı olan eğitim hakkı problemini de gündeme getirmiştir.

Türkiye hükümeti tarafından izlenen "açık kapı" politikasına ülke vatandaşlarımıza sınır ötesi sığınan yüz binlerce Suriyeli misafir olarak ağırlandırılmıştır. Onlara iltica, barınma, eğitim vb. ihtiyaçlarını karşılamak için kamplar kuruldu (Yıldız, 2013). Dünya üzerinde Suriye en çok, yerinden edinilmiş kişi (7.6 milyon) ve mülteci (3,88 milyon) konumundadır (UNHCR Küresel Eğilimler Raporu, 2015).

1.8.3.1. Geçici Koruma Kanunu

Anayasamızın 6458 sayılı kanununun Geçici Koruma başlıklı 94. Maddesinde geçen “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” ifadesi gereğince ülkemize savaştan dolayı göç etmek zorunda kalmış Suriyeli sığınmacılara geçici koruma sağlanmıştır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013: 94).” Bu koruma statüsü ile Suriyeliler Türkiye’de sınırsız katabilecekler, istemeden geri gönderilmeye karşı koruma altına alınacaklar ve acil ihtiyaçlarını karşılama adına çözüm bulabileceklerdir.

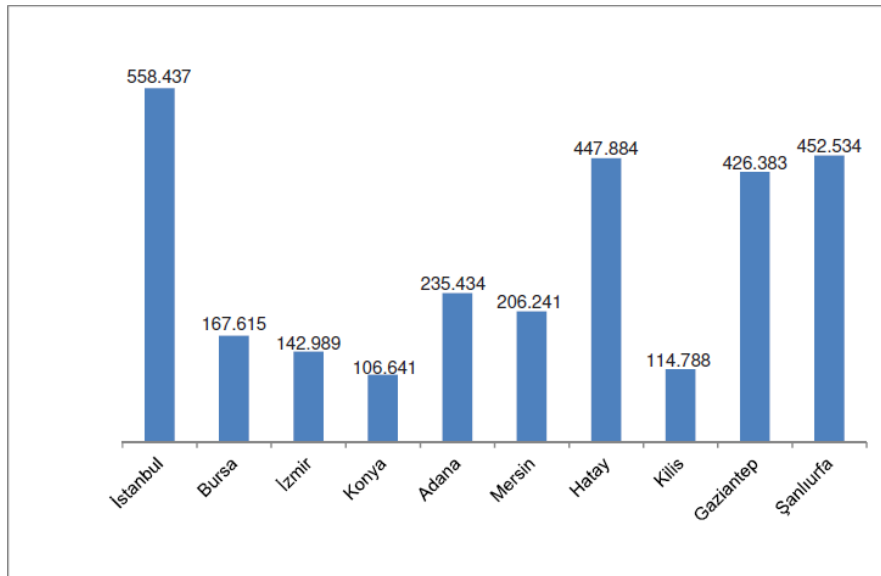


Grafik 1. Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler (goc.gov.tr)

07.02.2019 tarihi itibarıyla ülkemizdeki Geçici Koruma Kanunu kapsamındaki Suriyeli sayısı 3.644.342’dir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

“Geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayan yabancılara sağlanan haktır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017: 75).”

Grafik 2. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin ilk 10 ile göre dağılımı



Suriyelileri de kapsamına alan ‘geçici koruma yönetmeliği’ 22 Ekim 2014 tarihi ve 29153 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (goc.gov.tr.).

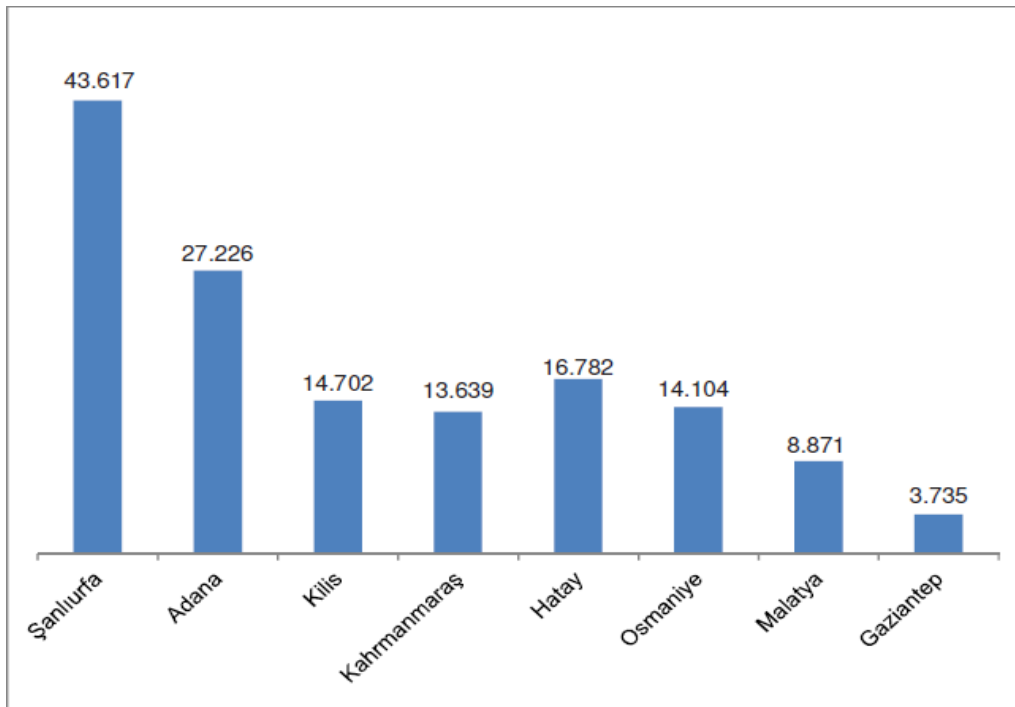
“Yönetmelik kapsamında değerlendirilen kişilere, başta sağlık hizmetleri olmak üzere eğitim, iş piyasalarına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler, ikamet ettikleri illerde imkanlar dahilinde sağlanmaktadır” (goc.gov.tr.).

1.8.3.2. Geçici Barınma Merkezleri

Aynı zamanda Suriyelinin barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı geçici merkezler kurulmuş ve Suriyelilere buralarda yaşamsal anlamda hizmetler verilmiştir.

AFAD Temmuz 2017 verilerine göre ülkemizde Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Şanlıurfa olmak üzere 9 şehrimizde 21 adet geçici barınma merkezleri bulunmaktadır (AFAD, 2017).

Grafik 3. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine göre dağılımı



Geçici Barınma Merkezleri: “Geçici koruma kapsamındaki yabancıların toplu olarak barınma ve işlerinin sağlanması amacıyla kurulan merkezleri ifade eder.” (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016: 20).

1.9. MÜLTECI KAVRAMI

Barınma yaptıkları ülkelerde mülteci olarak yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan Suriyeliler yeni ve zor yaşam şartları ile karşı karşıya kalmışlardır. Uluslararası hukuk bağlamında, tüm devletlerin uluslararası koruma sağlama ve sorunlarına çözüm bulma yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu sorumluluk uluslararası toplum adına BMMYK tarafından kullanılmaktadır (UNHRC, 2012).

14/12/1950 yılında mültecileri korumak ve sorunlarını uluslararası düzeyde çözmek için kurulan BMMYK, mülteci ve sığınmacıların terimlerini net bir şekilde açıklamışlardır. Komiserliğin tanımına göre, sığınmacı kendi ülkesinden ayrılan, ikinci bir ülkeye giden ve uluslararası koruma talep eden, ancak mülteci statüsü için uygun olmayan kişiye verilen isimdir (UNHRC, 2012). Aslında sığınma başvurusu evrensel bir haktır. Fakat bu hakkı kullanmak isteyen ülkeler (özellikle gelişmiş ülkeler) kendi iç hukuklarında güçlükler yaratmakta ve kabul koşullarının karmaşıklığına ilişkin kararlar alabilmektedirler (Yıldız, 2013).

Bir mülteci kendi ülkesinin sınırları dışında kalan bir kişidir, çünkü anavatanından koruma talep etme korkusu yoktur çünkü etnik kökeninden, dini aidiyetinden, milliyetinden, kendi ülkesinde işkence görmekten korkar (UNHRC, 2012). Cenevre Sözleşmesini imzalayan devletler, mülteci statüsü almış olan kişilere çalışma izinleri, oturma izinleri ve vatandaşlık hakkı tanımaktadır (Yıldız, 2013). Diğer bir deyişle, diğer göçmenlerin aksine, mülteciler ekonomik veya diğer kazanımlardan ziyade ülkelerinden adaletsizlik, şiddet veya yaşam korkusu nedeniyle göç eden insanlardır (Castles ve Miller, 2008: 144).

Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin hukuki statüsü olan Suriyeli Konuklar, formatı 2011 yılında 10. Maddeye göre Göç ve İltica düzenlemeleri yetkilisi

olarak tanımladılar. AFAD ve Kızılay geçici kampların organizasyonunu ve koordinasyonunu üstlenmiştir. Daha sonra 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve 29153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan “Geçici Koruma Direktifi” yasal dayanağını güçlendirmiş ve bu statünün nasıl uygulanacağı konusunda rehberlik etmiştir.

1.10. TÜRKİYE VE SURİYELİ MÜLTECİLER

Suriye'de iç karışıklıktan kaçan mülteciler, "geçici koruma ilkeleri" kategorisinde yer alan 'kitlel akın'a' gelen mülteci olarak konaklama tesislerinde misafir olarak ırılanmaktadırlar. Bu gruptaki kişiler, 1951 Cenevre Sözleşmesi tarafından sağlanan uluslararası korumadan hariç tutulurlar. Aslında, bu sözleşmeden doğan haklardan yararlanamazlar. Bunun en önemli nedenlerinden biri de Cenevre Sözleşmesi ve Türkiye'nin bırakmış olduğu şerhtir (Yıldız, 2013).

Son yıllarda Türkiye, ülkelerinde yaşanan savaş ortamından kaçan onbinlerce insan için bir sığınma ülkesi haline gelmiştir. “1980 İslam Devrim’inden sonra İran’dan, 1988’de Halepçe Katliamı sonrasında Irak’tan, 1989’da Bulgaristan’dan, 1991’de Irak’tan, 1992- 2001 arasında eski Yugoslavya coğrafyasından, 2001’de ABD’nin saldırması sonrasında Afganistan’dan gelenler derken, Türkiye’ye toplamda bir milyonun üzerinde bir nüfusun girişi söz konusu olmuştur” (Danış ve Parla, 2009: 141).

Türkiye son yıllarda Suriye mültecilerinin bulundukları savaş ortamından kaçan binlerce insanın sığınma kapısı haline gelmiştir. Türkiye'ye iltica yapıldığı gibi geçici koruma statüsü verilmiştir. Türk iç hukukunda toplu sığınma ve geçici koruma ile ilgili hükümler "İltica ve İltica Yönetmeliği" nde bulunmaktadır. Bu düzenleme, yukarıda belirtilen kitlel iltica hareketlerinden sonra oluşturulmuştur. Bu çok kapsamlı düzenlemede, esasen kitlel sığınma ile karşılaşıldığında uygulamayı öngören prosedürler tarafından alınacak önlemler vardır.

Mülteci olarak hayatlarını sürdüreceğ olan bu vatandaşların en önemli

sorunlarından biri, beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının ardından bir sonraki adım olan eğitimidir. Eğitim, insanların en temel ve zorunlu sosyal ihtiyaçlarından biridir.

1.11. EĞİTİM KAVRAMI

1.11.1. Eğitim Kavramı ve Sorunları

Eğitim, en bilinen tanımıyla bireyleri belirli hedeflere göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçecek olan kişinin kişiliği de farklı olacaktır. Bu farklılaşma tutum, bilgi, beceri ve eğitimden elde edilen değerler yoluyla gerçekleşir (Fidan, 2012). Bu amaçla kurulan Milli Eğitim Bakanlığı, belirlenen eğitim hedeflerine ulaşmak için herhangi bir karmaşık sistemde olduğu gibi farklı boyutlarda sorunlarla karşı karşıyadır.

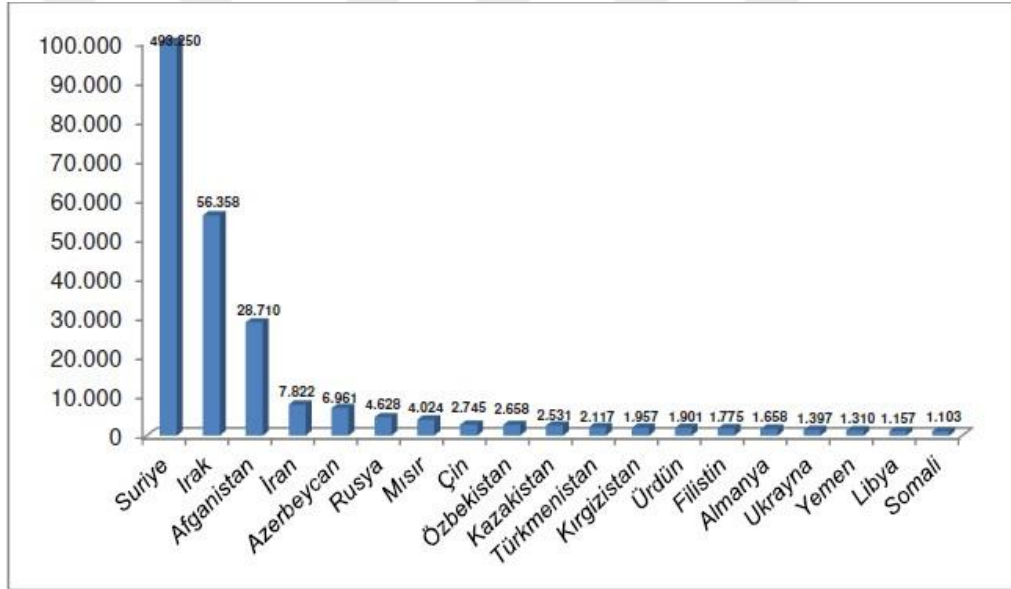
Sistem, program, öğretmenler, fiziksel koşullar ve genel olarak ebeveynler açısından sınıflandırdığımız sorunları, genel olarak sistem ve programla ilgili sorunları, bakanlığın çözüm üretebileceği sorunları, eğitimcilere ilişkin sorunları incelediğimizde, eğitimciler ve programlarla ilgili sorunlar, fiziki şartlar, bakanlıklar ve bakanlığın il müdürlükleri ile ilgili sorunlar, ebeveynlerle ilgili sorunlar ve ebeveynlerle ilgili sorunlar genel eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik koşullarla ilgili sorunlar olarak ele alınabilir. Ülkemizin eğitim sistemi de her ülkenin şu anda yaşadığı eğitim sorunlarını yaşamaktadır. Önemli bir nüfus oranına sahip olan mülteci Suriyeli ailelerin ülkenin her alanında olumlu ve olumsuz etkileri olmakla birlikte eğitim de bu açıdan payını almış durumdadır. 2014 yılı verilerine göre, eğitim yükünün % 10 olarak görülme oranı (ORSAM, 2014) 2018 ile birlikte önemli ölçüde artmış ve sorun olarak vazgeçilmez bir boyuta ulaşmıştır.

1.11.2. Suriyeli Mültecilerin Eğitimi

Göç İdaresinin Eylül 2018 verilerine göre ülkemiz sınırları içerisinde

1.234.439 yabancı uyruklu öğrenci bulunmaktadır. Yabancı öğrenciler eğitimlerine geçici eğitim merkezleri veya bakanlığa bağlı ilkokullarda devam etmektedirler. Ülkemizin yabancı uyruklu öğrencilerinin büyük bir kısmını 493,250 kişi ile Suriyeli öğrenciler oluşturmaktadır. Devamını Irak, Afganistan gibi ülkelerinde siyasi karışıklıkların olduğu ülkelerden göç etmek zorunda kalmış öğrenciler oluşturmaktadır. Yabancı uyruklu öğrenciler 634.723'ü e-okul sistemine, 96.841'i ise Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemine kayıtlı bir şekilde eğitimlerine devam etmektedirler (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018).

Grafik 4. Ülkemizde eğitim alan yabancı uyruklu öğrencilerin ülkelerine



göre dağılımı

Suriye göçünün Türkiye'ye yönelmesinin ardından sığınmacıların hayati ihtiyaçlarına çözüm ve kaynak arayışı başlamıştır. Barınma, beslenme gibi hayati ihtiyaçların yanında göç etmiş ve okul çağındaki çocukların eğitim ihtiyacı da hızlı bir şekilde çözüm bekleyen önemli bir sorun haline gelmiştir.

1.11.3. Türkiye'deki Mültecilerin Eğitim Sorunları

Önemli seviyelere ulaşan Suriyeli mülteci nüfusun beraberinde getirdiği sosyo- ekonomik yük sorunlu bir boyuta ulaşmıştır. Eğitim çağındaki mülteci çocuklar, tüm eğitim seviyelerinde eğitim alabilmeleri için gerekli teorilere yerleştirilmeye başlanmıştır. İlköğretim için kurulan şehir merkezlerindeki veya konteyner şehirlerde kurulan okullardaki GEM'lerde, yükseköğretim kurumlarında, ihtiyaç duydukları dilde, gerekli ders ve destek eğitimiyle denklik kurulan bölümler bir şekilde yeterlilik kursları ile eğitim sistemimize dahil edilmiştir. Ancak, çok kısa sürede kurulması, gerekli altyapı ve Ar-Ge çalışmalarını yürütme fırsatının bulunmaması gibi nedenlerle hazırlanan bu programlar, eksikliklere ve ihtiyaçlara cevap verememektedir.

Belirli başlıklar altında bakarsak, programın sosyal sorunları, finansal sorunları ve kültürel sorunları olduğunu söylemek doğru olur. Mali olarak, UNESCO, UNICEF ve Birleşmiş Milletler ihtiyaç duydukları temel ihtiyaçları desteklemektedir ve süreçte oluşturulan projeleri gerçekleştirmek için gereken ihtiyaçları karşılayacak boyuttadırlar. Ancak, sistemdeki sosyal ve kültürel sorunları çözmek ve eritmek kolay değildir. Türk eğitim sistemi içinde ayrı bir eğitim sisteminin uygulanması, yeni bir çerçeve program oluşturulması, ders saatleriyle başa çıkma, ders sayısı, öğretmenlerin akademik yeterlilikleri ve dil problemleri süreci zorlaştırmıştır.

Mülteci nüfusunun oranı genel olarak Türkiye'nin sınır illerinde yoğunlaşmıştır. Bu iller içerisinde Gaziantep ili 2. sırada yer almaktadır. Gaziantep iline kayıtlı Suriyeli nüfusun 22.0000 ve gerçek rakamın 28.0000 olduğu bilinmektedir (Orsam, 2014). Bu oranın tek nedeni, komşu olmaktan ziyade ekonomik güç, iş fırsatları ve kültürel bağlardır. Akrabalık ilişkileri, bir iş kurma ve işletme yeteneği ve ucuz işgücü ihtiyacının karşılanması nedenleri, Suriye nüfusunu konteyner şehirlerinden merkeze çekerek şehir merkezinde önemli bir nüfus oranı yaratmıştır. Bu nedenle kurulan Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) okul çağındaki çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla Gaziantep şehir merkezinde 52 (MEB, 2019) GEM kurulmuştur. 2018

itibarıyla öğrenci sayısındaki azalma nedeniyle bu sayı 46'ya düşmüş ve halen aktif eğitim vermektedir. GEM'lerin operasyonel hedefleri, programları, personel alımı, fiziksel koşulları ve maddi ihtiyaçları temel başlıklar altında incelendiğinde, problemler daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

1.12. TÜRKİYEDEKİ SURİYELİLERİN EĞİTİMİNDE MEVCUT DURUM

Türkiye'nin göç politikası, kısa vadeli olarak, acil durum kontrol politikaları olarak başladı, göçmenlerin entegrasyonuna yönelik politikalar Türkiye'yi belirleme yönünde gitmiştir. Eğitim politikaları göç uyum politikalarının temelini oluşturmaktadır. Suriyeliler, 2011 yılındaki savaş nedeniyle bugüne kadar Suriyeli eğitimine dahil olmak üzere Türkiye'ye sığındılar ve eğitimlerine devam etmeleri için önemli projeleri hayata geçirmişlerdir.

Hem Suriyeliler için kurulan Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) hem de devlet okullarında eğitim hizmetlerinin sağlanmasıyla Suriyelilerin eğitiminde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Diğer yandan, Suriyeli genç nüfusun hem Türkiye'nin ileriye taşınmasında hem de Suriye'nin savaş sonrası kalkınmasında önemli rol oynayacağı gerçeği göz önüne alınarak hem hâlihazırda eğitim alamayan çocukların eğitime katılımı hem de eğitim almakta olan Suriyeli öğrencilerin daha kaliteli eğitim alabilmeleri için göçmenlerin eğitimi noktasında uzun vadeli politikalar masaya yatırılmalıdır (Coşkun ve Emin, 2018).

Suriyeliler için kurulan Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) ayrıca devlet okullarında eğitim hizmeti verilmesi ile Suriyelilerin eğitiminde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Coşkun ve Emin, 2018).

1.13. DEVLET OKULLARINDAKİ SÜREÇLERİN YÖNETİMİ KONUSUNDA KAŞIŞILAN ZORLUKLAR

Suriyeli çocukların eğitimi, Türkiye'deki Suriyelilerin geleceği ve ülkelerini

yeniden inşa etme sürecinde çok önemlidir. Bu konu birçok Suriyeliyle ilgili olduğundan, Suriyeli öğrencilerin Türk okullarında karşılaştıkları zorluklar ve sorunlar tartışılacaktır.

1.13.1. Eğitime Erişim ve Uyum

Türkiye'deki Suriyeliler çoğunlukla yeni sosyal yapıya uyum sağlama hususunda zorluk yaşamaktadırlar. Bu uyum sorunu özellikle okullarda daha görünür haldedir. Çünkü okul, kültürün çok belirleyici olduğu ortamlardan birisidir (Nur Emin, 2016).

Suriyeli öğrencilerin Türk okullarına entegrasyonunu amaçlayan araştırmalarda, özellikle projede "Türk Eğitim Sisteminin Suriyeli Çocukları Entegrasyon Destek Projesi" (PCTES) 'de Suriyeli çocukların Türkiye'de eğitime fırsat eşitliğini sağlamak için önemli düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, Mart 2017 itibarıyla, mülteci çocuklar için dil öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla Türk öğretmenlere psikolojik danışmanlar atanmıştır. Aslında bu entegrasyon projesi sadece Suriyeli öğrenciler için değil; ayrıca öğretmenlere, müdürlere, ailelere ve diğer çocuklara da uygulanabilmektedir (Kağnıcı, 2017).

1.13.2. Dil Sorunu

Suriyeli öğrencilerin ana dillerinin Arapça olması ve bu öğrencilerin Türkçe'yi sınırlı düzeyde bilmeleri Türk okullarındaki öğretmenler, öğrenciler ve idarecilerle iletişim halinde olmalarını güçleştirmektedir. Ayrıca yaşadıkları bu dil problemi beraberinde uyum, katılım, devam, ders başarısı ve sosyalleşme problemlerini de beraberinde getirmektedir. Dil engelleri, öğretmenler, akranlar ve diğer okul personeli ile ilişkileri kötü bir şekilde etkileyerek çocukların içe kapanık, uyumsuz, saldırgan tutumlara ve psikolojik problemlere maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde belirtildiği gibi, Suriyeli

öğrencilerin dil sorunu sadece eğitim hayatlarını etkilemekle kalmayıp, göçmenlerin topluma adaptasyonu da bu durumdan olumsuz bir şekilde etkilenmektedir (Nur, 2018).

Daha önceden de belirttiğimiz gibi, dil konusunda yaşanan sıkıntı sadece okulda bir sorun olmakla kalmaz, aynı zamanda kişinin tüm sosyal yaşamında da bir soruna neden olmaktadır. Dil sorunu Suriyelilerin hizmet aldığı tüm teorilerde bir engel olarak karşımıza çıkıyor. Okul bu teorilerden sadece bir tanesidir. Tüm araştırma ve çalışmaların sonuçları; Suriyelilerin eğitim alanındaki temel sorunu dildir. Çünkü Suriyeli çocukların çoğu Türkçeyi iyi konuşamıyor ve sorunlarını öğretmenlerine açıklayamıyor. Böylece kendilerini toplumdan dışlanmış ve tecrit edilmiş hissettirmektedir (Uzun ve Bütün, 2016).

1.13.3. Okul – Aile İşbirliği Sorunları

Öğretmenler, mülteci aileleri Türkçe bilmediği için ebeveynlerle iletişim kuramadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunla karşı karşıya olan öğretmenler bazen bir tercüman ve bazen Türkçe konuşan başka bir çocukla anne-baba ile temasa geçerek sorunları çözmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler ayrıca, çeşitli sosyo- ekonomik sorunlar nedeniyle ailelerin çocuklarına gerekli dikkati gösteremediklerine dikkat çekmişlerdir (Gür, 2018).

1.13.4. Koordinasyon Eksikliği

Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin karşılaştığı problemlerden biri de kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyon eksikliğidir. Bu problem sebebiyle yardım ve eğitim faaliyetlerinde aksamalar oluşmaktadır. Nitekim birçok işi geciktiren ve bozan bürokrasinin yavaş çalışmasıdır (Emin, 2016). Bu sorunun temel sebebi Milli Eğitim ve okulların yeterince işbirliği içinde olamamasından kaynaklanmaktadır (Sarıtaş, Şahin, Çatalbaş, 2016).

1.13.5. Çocuk İşçi Sorunu

Göçün en önemli sonuçlarından biri çocuk işçiliğidir. Çocuk işçiliği sorunu, dünya gündemindeki en önemli insani meselelerden birisidir. Bu sorun, tüm dünyanın baş edemediği sorunlardan biridir. Çocuğun bir işteki işi, çocuğun fiziksel, zihinsel gelişimini ve sosyal yaşamını olumsuz etkilemektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), çocuk işçiliği kavramını "çocuğun sağlığını, fiziksel ve zihinsel gelişimini tehdit eden ve becerilerin gelişimini engelleyen ve çocuğu onurundan mahrum eden her türlü çalışma" olarak tanımlamaktadır.

Çalışan çocukların eğitim hakkı gibi birçok temel haktan mahrum oldukları bilinmektedir. Elbette, çocuğun gelişimini engelleyen herhangi bir çalışma koşulu, ILO Sözleşmesi 182'de belirtildiği gibi çocuk işçiliği olarak tanımlanır. Bu sebeple, çocuk işçiliği sorunu Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin en önemli tehditlerinden biri. Çocuk işçiliği, çocukların eğitimini tamamlamaları için en büyük engeldir. Çocuk işçiler, özellikle lise öğrencileri arasında, ilkokul çocuklarının da yaygın olarak çalıştırıldığını söylemektedir (Emin, 2016).

Dorman'ın 2014 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, erken yaşta kızların evlenmesi Suriyeli mülteciler arasında oldukça yaygın. Bu durumda, göçten sonra Türkiye'ye daha fazla yayılmaktadır. Ayrıca, erken yaşta kızlarla evlenme oranı her yıl artmaktadır. Erken yaşta kızlarla evlenmek, mali sıkıntıları olan ailelerde genellikle yaygındır. Buna ek olarak, bazı aileler kızlarını, geleceklerini güvence altına almak ve çıkarlarını sağlamak için askerlerle, asil, tanınmış ve zengin insanlarla evlenmeye zorlanmaktadır. Çocuk evlilikleri, kızların eğitim olanaklarından yararlanmalarının önündeki en büyük engellerden biridir. Eğitim alamayan çocukların gelecek için umutları yoktur. Bu umutsuzluk nesilden nesile aktararak yeniden üretiliyor. Bu, uzun vadeli sosyal istikrarsızlığın kalıcı hale gelmesine ve toplumun yeniden yapılandırılması beklentisinin ortadan kalkmasına neden olmaktadır (Uğurlu, 2018).

1.13.6. Suriyeli Öğrencilerin Akranlarıyla İlişkisi

Öğrencilerin okula adaptasyonunu etkileyen önemli faktörlerden biri de akran ilişkileri. Bu nedenle, öğrencilerin sağlıklı akran ilişkileri kurmak için akranlarıyla eğitilmesi önemlidir. Bu nedenle, eğitimden uzun süre ayrılan göçmen çocukların eğitim ortamına uyum sağlamaları ve akranlarıyla ilişki kurmaları daha zordur. Suriyeli çocuklar için de benzer bir zorluk bulunmaktadır (Emin, 2018).

Savaşa ve şiddete maruz kalan çocuklar psikolojik sorunlardan muzdarip olma riski altındadır. Mülteci çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar, travma sonrası stres bozukluğunun (TSSB) mülteci çocuklarda en yaygın sorun olarak görülmektedir. Bu problemi depresyon takip etmektedir. Mülteci çocuklarda saldırganlık, duygusal ve davranışsal sorunların diğer çocuklara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Okul çağındaki Suriyeli çocuklar akranlarının uygunsuz davranışlarından muzdariptir. Bu Suriyeli çocukların kendi yaşlıtlarından uzaklaşmasına neden olur ve benlik saygısını zayıflatır (Uğurlu, 2018).

1.14. TÜRKİYEDEKİ SIVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE TARİHÇESİ

Bu bölümde geçmişten günümüze Osmanlı İmparatorluğu ile başlayan sivil toplum kuruluşlarının gelişimi incelenecektir.

Geleneksel yönetim yaklaşımının egemen olduğu Osmanlı İmparatorluğu, sivil topluma yeterli gelişme fırsatı verememiştir. Çünkü insanlar sivil toplumun temelidir. Osmanlı devletinde toplum bireyden daha önemlidir. Ancak, vatandaş yerine devlet öncelikli bir yapıya sahiptir (Şen, 2008: 60). Dolayısıyla sivil toplum deneyimi neredeyse sivil toplumun zayıflamasına neden olmuştur (Çabuk, 2009: 49). Böyle güçlü bir merkezi hükümet karşısındaki durumlarından dolayı, kendi normlarını ve tamamen benzersiz kural ve ilişkilerini geliştirememişlerdir (Çaha, 1994: 88). Devlet dışında gerçekleşebilecek özerk yapılar tarafından tehdit edilen Osmanlı yönetim anlayışı, özerk sayılabilecek bu tür sosyolojik toplulukları devirmek için tereddüt etmedi (Cihan ve Doğan, 2007: 63). Batı ülkelerinde görülen kentleşme ve gelişme ortamı Osmanlı Devletinde görülmemiştir. Şehirlerin tüzel kişiliği olmadığı için ticari çıkarları için hiçbir şekilde bir araya

gelemediler ve ekonomik yaşam devletin himayesine girmiştir (Aslan, 2010: 263).

Ayrıca Osmanlı Devleti'nde kendi aralarında devletten bağımsız olmayan, sendikalar tarafından kurulan bazı sendikalar kurulmuştur. Kentler, loncalar, dini kurumlar ve sivil toplum olan yerel eşraf gibi kuruluşlar sivil toplum için potansiyel bir kaynak yaratmıştır. Bu yapılar sivil toplum unsurları olarak da kabul edilmektedir (Bedük, Usta ve Kocaoğlu, 2006: 55). Bugün bazı STK'ların temelini oluşturan topluluklardan biri de Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye'dir (Darüşşafaka) (Eraslan, 2008: 156). Bu örgüt, sosyal güvenlik yaratmada, toplumdaki yoksulların ihtiyaçlarını karşılamada, açlığı tatmin etmede, yoldakileri barınmada, yetimlerin yurtlarının kurulmasında, hükümetin bulunduğu alanlarda yetimleri giydirme ve yerine getirmede önemli bir rol oynamıştır (İğci, 2008).

19. yüzyıldan itibaren sivil toplum çiçeklenmeye başlamıştır. Batılılaşma ve modernleşme çabaları Osmanlı İmparatorluğu'nda ön plana çıkmıştır. Sivil toplumun gelişimi için bu modernizasyon çabalarının iki önemli sonucu; Anayasal bir sistemin aşamalı gelişimi ve devletçi elit, entelektüel bürokratin ortaya çıkışıydı. Genç Türkler olarak bilinen Avrupalı eğitilmiş Osmanlı entelektüelleri, bir imparatorluğun padişahıdan oğula hükmettiği siyasi, askeri ve idari anlamda zor durumun, padişahın idaresi, yönetim konseyinin kurulmasını sağlamış ve padişahla ilgili kendi haklarını kısıtlayacak olan I. Ve Meşrutiyeti ilan ettirmiştir (Erdem, 2008: 14). Bir ulus-devlet kurma anlayışı Cumhuriyet ile ön plana çıkmış ve toplumu modern topluma entegre etme taslağını içermiştir. Bu tasarının mutlak hükümdarı olan devlet; Siyasi, ekonomik ve kültürel olarak gelişerek, az gelişmiş, eğitimsiz, yoksul bir toplumdaki hızla modern bir topluma geçmeye çalışmış (Kılıç, 2012: 24). Demokratikleşme ve modernizasyon çabaları, sürekli yasal düzenlemelerle gerçekleştirilmeye çalışılmıştır (Özsoy, 2010: 64).

Bir STK önce sorunları çözmek veya durumu yasal düzenlemelerden değiştirmek için ihtiyaç duyduğu yetkiyi yasal düzenlemelerden alır. Yanlış olduğuna inandığı bir başvurunun sona ermesi için mücadele eden bir STK, her şeyden önce anayasa, yasalar, yönetmelikler ve kararnameler veya ulusal alandaki örnek davalar hakkındaki görüşlerini savunur; Uluslararası arenada Türkiye'nin parti

sözleşmesi olduğu anlaşmalarına dayandırır (Güder, 2004: 18).

Sendikal oluşumların Türkiye'de geçmişi çok eskilere dayanmamaktadır. Osmanlı devletinin yapısı ile ekonomik, sosyal ve politik yapısı sendika hareketlerinin gelişmesi için gerekli koşulların ortaya çıkmasını engellemiştir. Bu nedenle kurulan sendikalar çok sınırlıydı. 1960'dan sonra Türkiye'deki sendika hareketinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. 1961 Anayasası'nın yarattığı hakların etkisi altında, sendikalar hem mali açıdan hem de 1960'lı-1980'li yıllarda üye sayısı bakımından güçlenmişlerdir (Işık, 2006: 28). 1995 yılında yayımlandıktan sonra yürürlüğe giren 4121 sayılı Kanun ile 1982 Anayasası'nın 69'uncu maddesinde yapılan değişiklikler, sendikaların siyasi partilerle işbirliği yapmasını engellemiştir. Siyaset yapma yasağının kaldırılması sendikaların gelişimi için çok etkili olamamıştır (Özalp, 2008: 27).

1980'lerden bu yana dünyadaki gelişmeye paralel olarak, Türkiye sivil toplumun önemi önemli ölçüde artmıştır (Öner, 2009: 640). Bu dönemde, sivil toplum temelinde çevre, sağlık, eğitim ve insan hakları gibi sosyal konularda küresel standartları yaşanabilir kılmak için politikalar geliştirilmiştir (Özet, 2007: 74). 1980'lerde ve 1990'larda canlanma süreci kendine ciddi sorunlar getirdi. Bunlardan biri, sivil toplumun canlanması ve küreselleşmesi döneminin sivil topluma olan ilgide sayısal bir artış sağlamasıdır.

Türkiye'de sivil toplum, bir yandan günlük yaşamda bireysel hak ve özgürlüklerin uygulanmasını, diğer yandan demokrasiye geçişi ve katılımcı demokrasinin örgütün beklentilerini dile getirir. Buradan anlaşılan sonuç; Türkiye'de sivil toplumun karmaşık yapısı çok boyutlu ve sorunlu olmasıdır. Sivil toplum tanımında kullanılan bu farklı alanlar, bu alanlarda var olan STK'ların inşasına yol açmaktadır. Bu fark, sivil toplumun farklı işlevlerinin ve siyasi çabaların ve Türkiye'deki sosyal yapıdaki değişikliklerin ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Sivil toplumun ve vakıfların da etkisiyle Türkiye'deki sivil toplumun bu karmaşık yapısı, hem devlet hem de içeriği ile ilgili olarak ortaya çıkan temel meselelerdir. Devletle ilişkileri sorunu; devlet dışında kendi başına hareket edemez. Başka bir deyişle, sivil toplum siyasi toplumdan ayrılamaz ve

belli bir ölçüde güç ilişkilerine dahil olur. Sivil toplum örgütleri olarak adlandırılabilirler benzer grupların temel görevi, hükümet dışındaki sınıfların taleplerini tanıtmak ve tartışmak ve siyasal toplumu bu yönde etkilemektir. Bir diğer temel nokta, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının sosyal tercih ve taleplerinin siyasi düzeyde ifade edilememesi, bu konuda yetersiz faaliyet göstermesidir. Bu durumun nedeni Türkiye'deki bürokratik siyasi yapının zayıflığında yatmasıdır (Sen, 2008: 61).

Devletin yeterli olmadığı durumlarda STK'ların etkinliği, sorunlara hızlı ve pratik çözümler uygulamak, vatandaşların STK'larına dikkat çekmek ve gerekliliği gerçekleştirmek açısından önem arz etmektedir. Böylece sivil toplum, vatandaşlar için politik, sosyal kurtarıcı ve sosyal bir uyuşturucu olarak algılanmaya başlamıştır (Saygın, 2008: 30). Türkiye'deki sivil toplum örgütleri, siyasetle ilgili sadece göz alıcı bir talep ve şikayetler, proje geliştirme, yürütme ve izleme konularında sessiz kalmaktadır (Noyan, 2007: 63).

Aslında, STK'lar sosyal sorumluluk kapsamındaki sosyal sorunları yakından izledikleri ve çözüm karar vermede daha hızlı hareket ettikleri için çoğu kamu kurum ve kuruluşundan daha etkili hizmetler sunabilmektedir. Ülkemizdeki STK'lar, kamu kurum ve kuruluşlarının tam olarak ulaşamadığı veya toplumdaki dayanışmanın değerini kalıcı kıldığı ve katılımcı demokrasiye katkıda bulunduğu yerlerde tamamlayıcı bir işlev görmektedir. Bununla birlikte, günümüzde nicel olarak oldukça yüksek olan sivil toplum kuruluşlarının özel amaçlarının dışında farklı çıkar gruplarına hizmet etmeleri konuyla ilgili ciddi tartışmalara sebep olmaktadır. Ayrıca, konuyla ilgili okuma bilgisi kütlesi; Sivil toplumun yapısı, işlevleri olması gereken STK'lar, bu konuda fikir birliğine varmak ve bu yeterlilikler üzerine şartlar inşa edilebilecek nitelikler, sivil toplum, kavga büyüklüğüm daha da artıyor. Bu nedenle, hemen hemen her kesim bir sivil toplumun siyasi atmosferine göre anlayışını öneriyor ve bunun en gerçekçi yaklaşım olduğunu savunuyor (Şen, 2008: 56-69).

Kısacası, sivil toplum kavramı, Türkiye'de kendine yeni yer edinen bir kavramdır. İnsanların sivil topluma alışması ve içselleştirilmesi zaman alacaktır.

1.15. SIVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN SURİYELİLERİN UYUMUNDAKİ ROLÜ

Göçün son yıllarda artmasıyla ve sığınma yardımıyla sivil inisiyative yönelildiği için STK'lara önemli görevler düşmektedir. STK'ların sunduğu hizmetler, sığınmacılara ve mültecilere etkin koruma sağlamada farklı bir boyut kazanmıştır. Bu kuruluşlar, STK'lara ulaşma kolaylığı ve güveni nedeniyle sığınmacıların ihtiyaç duyduğu koruma prosedürlerinin uygulanmasında aktif rol oynamaktadır. Öte yandan, uluslararası STK'lar bölgesel ve yerel ihtiyaçlara yerel STK'larla daha hızlı yanıt verebildiğinden, sığınmacılar için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Bu STK'lar ayrıca bağımsız statüleri nedeniyle koruma hakkındaki soru işaretlerini uluslararası teorilere veya diğer STK'lara rapor ederler; kamuoyunu ve medyayı bilgilendirmek; hükümet ve yerel makamlarla uluslararası normların getirilmesi; Mültecilere hukuki ve sosyal rehberlik ve eğitim faaliyet programlarının sağlanması; sağlık, kalkınma, lojistik destek ve danışmanlık menşei ülkesinde ve iltica ülkesindeki sığınmacılara insan haklarını, sığınmacıları takip etme ve uluslararası yardım alma konusunda yardımcı olmaktadır (Barın, 2019: 189-196).

Sığınmacı ve göçmenlere hizmet veren STK'ların beş temel işlevinden bahsedilmektedir. Birincisi, göçmenleri kendi ülkelerine bağlayan ilişkilerin sorumluluğudur (ilk başta kaldıkları sırada göçmenleri desteklerler); İkincisi, göçmenlerin kültürel olarak yeni bir ortama adaptasyonu (adaptasyonu); üçüncüsü, yeni göçmenleri bir araya getirirken, alıcı ülke / toplumdaki kamusal alan ilişkilerini de temsil eder; dördüncüsü, diğer ülkelerdeki etnik ve ulusal grupların kendi ülkelerine ve diğer STK'lara yakınlığı ve beşinci olarak, bir toplumu oluşturan kültür ve dil bileşenlerinin geliştirilmesinden sorumludur. Öte yandan STK'lar, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği, yoksulluğu azaltmayı ve genel "yardım endüstrisinde" yaşam kalitesini yükseltmek için seçenekler aramayı örgütlenmeye dahil etmektedir.

STK'lar göçmenlerin koordinasyonunda, ilgili tüm aktörlerin rollerinin ve

sorumluluklarının koordinasyonunda ve her bir paydaşın rollerinin tanımlanmasında ve aralarındaki olumlu etkileşimin kolaylaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Barın, 2019: 189-196).

Ülkemizde, STK'ların göçmen sorunlarındaki artan rolü 1960'larda başlamıştır. Bu konuda çok sayıda STK olmasına rağmen, bu kuruluşlar ancak son yıllarda gelişebilmiştir. 1980'lerde başlayan para piyasasında serbest pazara dayalı ihracata yönelik sanayileşmeye geçiş; dini, etnik kimlik talepleri gibi devletin sosyal yaşam hegemonyasının azalmasına neden olan bazı değişiklik ve dönüşümler nedeniyle çevre, eğitim, gençlik, yoksulluk, insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları ve mülteci hakları gibi alanlarda STK'ların ilk sıralarda yer almasıyla sonuçlanmıştır.

2011 yılından bu yana koşulsuz olarak Türkiye ilk göç "açık kapı politikası" nı uygulamıştır. Suriye'den Türkiye'ye ilk toplu ve yoğun göç dalgası yaklaşık 300-400 Suriye vatandaşının 29 Nisan 2011 yılında Hatay İlinne bağlı olan Yayla dağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına yönelmeleriyle başlamıştır. Bu göç dalgasına 311 ve 325 nolu Hudut Müstakkem Yerlerinden toplam 252 Suriyeli vatandaş geçiş yapmıştır. Savaşın parçaladığı Suriye'den Türkiye'nin açık kapı politikaları, farklı alanlarda araştırma yürütmedeki temel ihtiyaçlar noktasını karşılamak için resmi olarak ilan etmeye başlamış, hükümetin yanı sıra birçok STK'nın da önemli bir referans noktası olmuştur.

STK'ların yürüttüğü bütünleştirici eylemler, Suriyelileri ve Türk toplumunu bir araya getirme çabası üzerine odaklanmıştır. İnsani yardım, nakit yardımı, psiko sosyal destek, istihdam, yasal tavsiye, sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri, eğitim ve mesleki eğitim, kültürel ve sanatsal etkinlikler, bilinçlendirme kampanyaları, konferanslar, çalıştaylar, hizmetlere erişim hakkında STK'lar bilgi paylaşım noktası olmuştur. Sahada faaliyet gösteren bazı STK'ların, acil durumlarda faaliyetlerinde gönüllülük motivasyonu ile bu ortamı yaratmak için gece gündüz çalıştıkları söylenebilir. Suriyelilerin varlığı konusunda çeşitli motivasyonları, yöntemleri ve bakış açıları olmasına rağmen, tüm STK'lar (dini İslamcı veya Hristiyan, sendikalar, dayanışma grupları, 'hak temelli' STK'lar,

'ihtiyaç temelli' STK'lar) inanılmaz koşullarda aynı problemin üzerine yönelmişlerdir. STK'ların çözüm aradığı sorunlar muazzam boyutlara ulaşmıştır. STK'ların Suriyelileri desteklemek için iyi ilişkiler kurma çabaları ve işbirliği faaliyetlerinin sürdürülmesi için destek sistemi gerçekleştirilmiştir (Barın H, 2019: 189196).

Suriyelilerin kentsel bölgelerinden göç etmeleri, kültür ve yaşam tarzları, işçi hakları, eğitim ve benzeri konulara ilişkin Türk toplumunun bütünleşmesi ile istemsiz bir şekilde cevaplanmayı bekleyen önemli bir konu olmuştur. Göçmenlerin Türk halkıyla uyumunu sağlamak, iki toplumun yeni topluma sorunsuz bir şekilde katılmaları durumunda yaşamlarını sürdürmeleri için karşılıklı uyumluluklarını sağlamakla yükümlüdür (Barın, 2019: 189-196).

1.16. SIVİL TOPLUM KURULUŞLARININ EĞİTİME ETKİLERİ

STK'lar eğitim faaliyetlerini destekleyen birçok misyon üstlenmektedir. Eğitim ile ilgili bazı sivil toplum kuruluşları devlet üzerinde baskı kurarak eğitimin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Rose, 2009). Ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarının eğitim ile ilgili konularda doğrudan etkisi olduğu ifade edilmektedir. Örneğin, Milli Eğitim Konseylerinde, sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra üniversiteler, kurumlar ve kuruluşlar ile Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatlarının görüşleri alınmıştır (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı TTKB, 2010).

Eraslan (2011) çalışmasında, eğitim hizmeti alanında örgütlü 23 eğitim sendikası olduğunu, bu iş kolunda 909.168 kişinin çalıştığını ve 524.484 kişinin bu sendikaların üyesi olduğunu belirtmiştir. Devlet Memurları Sendikaları ve Toplu İş Kanunu'na göre, "Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri" şubesine bağlı sendikalar; Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Türkiye ve Orta Doğu Kamu Yönetimi Enstitüsü (TODAI), Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Üniversitelerarası Kurul (ÜAK), Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), Teknoloji Enstitüsü, Yükseköğretim Kredisi ve Yurtlar Kurumu (YURTKUR) tüm iştiraklerinin üye olma hakkı vardır. Bu bağlamda, eğitim sendikalarının hedefleri incelendiğinde,

uluslararası sendikacılığın yapı taşları olan dayanışma, sosyal birlik, hak ve çıkarların korunması ve geliştirilmesi gibi özelliklerin de olduğu görülmektedir. Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının eğitim faaliyetlerinin dikkate alındığı, devletin benzer bir eğitim politikası geçirdiğini ifade etmiştir (Çakır, 2006).

Bazı sivil toplum kuruluşlarının eğitim hizmetlerine baktığımızda, eğitim alanında da önemli hizmetler yaptıkları söylenebilir. Özellikle vakıflar gibi sivil toplum kuruluşlarının eğitim faaliyetlerine odaklanma eğilimi gösterdiği görülmektedir. Böylece Türk demokrasisinin gelişmesine katkıda bulundukları ve eğitim sistemi üzerindeki olumlu etkileri yadsınamaz (Tezcan, 2003). İnsanların ortak görüşlerini, işbirliklerini ve projelerini yürütürler. Türkiye'deki ortalama kurum sayısı düşünüldüğünde, az sayıda STK'nın mültecilere hizmet sunduğunu belirtmiştir.

1.17. YAPILAN ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Güzel (2009) tarafından yapılan "Türkiye'de Öğrenim Gören Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerin Uyum Problemlerinin İncelenmesi" araştırmada, ortaöğretim kademesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin uyum problemlerini belirlemek ve bu problemleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışmada, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara ilinde Suriyeli öğrencilerin yoğun olduğu 6 ortaöğretim kurumundaki 326 Suriyeli öğrenciye araştırmacı tarafından geliştirilen uyum problemleri anketi uygulanmıştır. Öğrencilerin uyum sorunlarının belirlenmesi için uygulanan anket maddeleri betimsel olarak (frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma); demografik değişkenler arasındaki ilişkiler ise kıkare testi incelenmiştir. Literatür taraması yoluyla ve elde edilen bulgular doğrultusunda yorumlanmış olup çalışmada genel olarak Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi konuşma ve anlama becerilerinin yeterli olmadığı, akademik başarılarının düşük olduğu, okullarda Suriyeli öğrencilere yönelik uyum faaliyetlerinin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışma bulguları doğrultusunda; uyum çalışmaları başta dil olmak üzere sosyal ve kültürel eğitimler ile desteklenmeli, okula uyumun önündeki dil engelinin kaldırılması için etkili ve planlı bir Türkçe öğretim stratejisi izlenmeli, Suriyeli

öğrencilerin okula devamı teşvik edilmelidir şeklinde önerilerde bulunulmuştur.

Sezik (2017) tarafında yapılan "Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Mültecilere Yaklaşımı (Adıyaman Örneği)" araştırmasında, Adıyaman ilinde bulunan çeşitli STK'lerin farklı düzeylerde aktif roller üstlenerek sığınmacıların ve yerel halkın barış içerisinde yaşamalarını sağlamak adına yürüttükleri programlar, eğitim, barınma ve sağlık ile ilgili olarak ürettikleri çözüm yolları, sığınmacılara meslek kazandırmak adına yaptıkları çalışmaların başarı düzeyleri değerlendirilmiştir. Araştırmada, Suriyeli mültecilere çeşitli projelerle destek olmaya çalışan demeklerin bu projelerinin içeriği ve yapılan çalışmaların çıktılarına göre STK'lerin bu konu üzerindeki faaliyetlerini yoğunlaştırmaları, özellikle meslek kazandırma programlarının içeriklerinin zenginleştirilmesi, hukuki destek, vaka yönetimi ve yönlendirme hizmetlerinin artırılması, psikososyal danışmanlık hizmetlerinin verilmesi gerekliliği sonuçlarına ulaşmıştır.

Çakmak (2018) "Okul Yöneticilerinin Gözüyle Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri (Kilis Örneği)" adlı araştırmasında, Kilis ilinde Suriyeli öğrencilere eğitim verilen okulların müdürlerinin yönetsel anlamda yaşadıkları sorunların tespiti ve çözüm önerilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada 10 ilköğretim okulu müdürleriyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre okul müdürleri görev yaptıkları okullarda başta dil ve iletişim problemleri, Suriyeli öğrenci sayılan, kayıt alanı (hinterland), veliler arası (Türk-Suriyeli) uyum, Suriyeli öğrencilerin okul kültürüne uyumlan, disiplin ve davranış konularında sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca akademik başarısızlık, finansal kaynak yetersizliği, personel ihtiyaçları ve hizmet içi eğitim ihtiyacı başlıklarında da sorunlar tespit edilmiştir. Okul müdürleri; bu sorunların çözümünün Kilis özelinde demografik yapının bozulmuş olmasından kaynaklı olduğunu, bu nedenle Suriyeli nüfusunun seyreltilmesinin çözüm olabileceğini belirtmişlerdir. Dil konusunun çözümü için kursların daha aktif hale getirilmesinin, Türkçe ders saati sayısının artırılmasının daha faydalı olacağı vurgulanmıştır. Suriyeli öğrencilerin il geneli okullara eşit dağıtımının yapılmasının ve gerekirse bu öğrencilerin diğer okullara taşınarak bu dengenin sağlanmasının faydalı olacağını da belirtmişlerdir. İlköğretim okullarına özerk bütçe ayrılması; okullara yapılan yardımların adil dağıtılması; okullarda yetersiz olan eğitim,

yardımcı hizmetler ve teknik personel ihtiyacının karşılanmasının da sorunların çözümünde etkili olacağı belirtilmiştir.

Çelik ve Pekküçükşen (2018) yapmış oldukları " Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç Konusundaki Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme" isimli çalışmalarında, 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaştan sonra ciddi bir göçmen dalgasıyla sınırlı sayıdaki sivil toplum kuruluşlarının bulundukları faaliyet alanlar ve sınırlılıkları incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucuna göre, 2011’deki Suriye’de başlayan iç savaş sonucunda Türkiye tahmin edemediği kadar çok sığınmacıyla karşılaşmıştır. Devletin ulaşamadığı insanlara, sivil toplum kuruluşları yardım elini uzatmıştır. Özellikle inanç ve ihtiyaç temelli olarak bu insanlara ulaşmaya çalışan bu kuruluşlar arasında koordinasyonun tam anlamıyla sağlanamaması ise hizmet sunulması konusunda istenen başarının sağlanmasını zorlaştırdığı ifade etmiştir.

Demirdağ (2018), yapmış olduğu “Suriyeli Mülteci Krizi’ni Yönetmede Türkiye’deki Ulusal Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü” adlı çalışmasında, ülkemizde yaşayan Suriyeli göçmen konusunda Sivil Toplum Örgütlerinin hangi alanlarda faaliyet gösterdiği, çalışmalarında ne gibi konulara ağırlık verdiği, yetersiz kalan çalışma alanları ve bunların sebepleri, yapılan çalışmaların devam ettirilebilirliği ve resmi kurumlarla eş güdümlü çalışabilmeleri değerlendirilmektedir. Çalışma sonucunda, Suriyeli göçmenler sorununun Türk sivil toplum oluşumu üzerindeki transformasyonel tesiri olduğu vurgulanmıştır. STK’lerin eyleme geçebilme yeteneklerinin hem süre hem de teknik bakımdan hatırı sayılır bir gelişme gösterdiği, ülkeler arası koordinasyonun arttığı, resmi devlet organlarınca sözü dinlenildiği, hükümetlerle olan iletişim bağının güçlendiği, yazılı ve görsel medya iletişim araçların etkin şekilde kullandığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte bu sorun, STK’leri fikri manada da değişime gitmeye zorladığı belirtilmiştir. STK’lerin yaptığı yardım faaliyet alanlarını yiyecek, içecek, barınma ve nakdi desteklerden öte geçerek daha uzun zaman dilimlerini kapsayan, sürdürülebilir yardım faaliyetleri araştırmaya başladıkları ifade edilmiştir. Bilhassa çocukların eğitimi hususu, tüm kurum ve kuruluşlar için en önemli nokta olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte göçün başladığı yıllardan 2018 yılına kadar geçen zaman zarfında, STK’lerin gerçekleştirdikleri faaliyet alanlarına göz atıldığında, eğitim konusunun kamuoyu nezdinde daha dikkatli hazırlanmış zeminlerde çözülmesinde önemli rolü olduğu ifade edilmiştir.

Yüce (2018) yaptığı araştırmada, Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarını incelemiştir. Araştırma Ankara, Gaziantep ve Hatay illerinde resmi örgün eğitim kurumlarından ilkokul ve ortaokullarda bulunan, 10 Türk, 10 Suriyeli öğrenci; 16 öğretmen ve yönetici ile 10 rehber öğretmen ile yapılandırılmış anket formlarıyla yapılmıştır. Bu kapsamda Suriyeli göçmen öğrencilerin eğitim kurumlarına adaptasyonlarını etkileyen nedenlerin dil sorunu, yaş grubu arkadaş ilişkileri, öğretmen davranışları, eğitim kuramına ve ev sahibi ülkeye bakış açısı, saldırganlık, ayrışma, ötelenme, sosyal ve kültürel farklılıklar, eğitim sürecine ara verme durumu ve öğrenmeye psikolojik hazır olma hali olduğu belirtmiştir. Ev sahibi konumundaki yerli öğrencilerin görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin okula uyumunu etkileyen etmenler; dil sorunu, yaş grubu arkadaş ilişkileri, öğretmen davranışları, saldırganlık, ayrışma, dışlanma, kültürel farklılıklar ve akademik hazırbulunuşluk seviyesindeki farklılıklardır. Öğretmen ve yöneticilerin görüşlerine göre ise Suriyeli öğrencilerin eğitim kuramlarına adaptasyonlarını etkileyen etmenler; dil sorunu, aynı yaş arkadaş ilişkileri, yönetici ve öğretmen tutumları, davranışsal sorunlar, saldırganlık, ayrışma, dışlanma, kültürel farklılıklar, sosyal etkinlikler, ekonomik nedenler, travmatik yaşantılar, psikososyal destek, Türk ve Suriyeli ailelerin tutumları, sağlık ve hijyen, öğretmen yeterliği, sınıf içi düzenleme, destek eğitim, derse ilgi ve akademik hazırbulunuşluk düzeyidir. Son olarak, rehber öğretmen görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin eğitim kuramlarına adaptasyonlarını etkileyen etmenler; dil sorunu, ayn yaş arkadaş ilişkileri, psikolojik danışman ve öğretmen davranışları, davranışsal sorunlar, saldırganlık, ayrışma, dışlanma, kültürel farklılıklar, sosyal etkinlikler, ekonomik nedenler, travmatik yaşantılar, psikososyal destek, Türk ve Suriyeli ailelerin tutumları, sağlık ve hijyen, rehberlik etkinlikleri, konsültasyon, oryantasyon etkinlikleri, başarı hissi ve akademik hazırbulunuşluk düzeyi olduğu belirtilmiştir.

Barın (2019), tarafından " Türkiye'deki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Ankara Örneği" isimli çalışma yapılmıştır. Çalışmasında Türkiye genelinde ve özel olarak Ankara'da STK'lerin entegrasyondaki rolünü anlamayı amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, Suriyeliler özelinde çalışan STK'lerin politikalarını insani yardım, hukuki destek, danışmanlık, istihdam, sağlık, eğitim, mesleki eğitim, kültür-sanat, araştırma ve konferans/atölye gibi çalışma

alanlarına yoğunlaştıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra göç konusuyla ilgilenen STK'lerin toplumsal entegrasyon konusunda birçok çalışması bulunmaktadır. Türkiye'de göç yönetiminde STK'lerin de mobilize ettiği toplumun bizatihi kendisidir. Farklı kültürlerin karşılaşmasıyla insanların bir arada hayatlarını sürdürme isteği ile entegrasyon gerçekleşmektedir. Toplumsal krizler, patlamalar yaşanmadan hayırseverlik duygularıyla gerçekleşen ve hayırseverliği aşan, toplumsal entegrasyonu sağlayan STK yapılanmaları tabandan bir örgütlenmeyi mümkün kılmış bir yeni toplumsal olgudur. Son 7 yıldır göç ve iltica alanında giderek sayılan artan ve önemli bir entegrasyon aracı rolü üstlenen STK'ler sayesinde sorunların çözülmesi mümkün olmuştur. Toplumsal entegrasyonun gerçekleşmesi için STK'lann süreçte aktif olarak devlet ve yerel halkla uyumlu çalışmalar yürüttüğü belirtilmiştir.

Uğurlugelen (2019) yaptığı çalışmada, Suriyeli çocuklara Türkçe öğreten “öğreticilerin” yabancı dil olarak Türkçe öğretmeye dayalı öz yeterlik algılarını cinsiyet, yaş, mezun olunan lisans program, mesleki kıdem, okul türü, lisans eğitimi sırasında Yabancılar Türkçe Öğretimi (YDT) dersi alma, Türkçe öğretimi sertifikasına (TÖMER) sahip olma du^mlına göre incelemeyi ve öğreticilerin alanla ilgili görüşleri ile öğretim uygulamalarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışma sonucuna göre, öğretmenlerin öz yeterlik algılarının cinsiyet, yaş, mezun olunan lisans programı ve Türkçe öğretimi sertifikası alma değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklı olduğu ancak meslek kıdemi, okul türü ve yabancılar Türkçe öğretimi dersi alma değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklı olmadığı sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca, öğreticilerin sosyal entegrasyon anlayışlarının tek taraflı uyum olduğu görülmüştür. Öğreticilerin dört temel beceriyi öğretirken ana dili öğretim etkinliklerine benzer etkinlikler kullandıkları saptandığı belirtilmiştir.

Türkay (2019) çalışmasında, gerek devletin gerekse sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları mülteci problemlerini çözmekte yetersiz kaldıklarını, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sosyal medya ise bu sorunları çözmekte etkili araçlar olduklarını ifade ederek çalışmasında bu araçların Türkiye'deki mültecilerin problemlerini çözmekteki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucuna göre, sivil toplum kuruluşları bilgi ve iletişim teknolojileri ve sosyal medya kullanımını Suriyeli mültecilere yardım açısından faydalı bulduklarını belirtmiştir. Bu faydalardan en

önemlisi kolay erişilebilir ve hızlı olması, bilgi akışım kolaylaştırıcı bir nitelik taşımasıdır. Bilgileri hemen iletebilmesi sayesinde mültecilerle iletişim de kolaylaşmaktadır. Bunun yanında sivil toplum kuruluşlarına mülteci dostu mesajlar yaymak, mültecilerin haklarını savunmak, yanlış bilgileri düzelterek savunuculuk çalışmaları yapmak ve kuruluşların kendilerini tanıtabilmesine imkân vermek açısından yardımcı olmaktadır. Ayrıca sosyal medya fotoğraf, video gibi görsel araçları kullanabilmeye imkan sağlamasından dolayı yerel halkın mültecilerle empati kurmasını da kolaylaştırmaktadır. Kitlelere çabuk ulaşılmasına imkân vermektedir ve bu açıdan örgütleyici bir etkisi vardır. Akademik çalışma yapan kuruluşlara da bilgi paylaşımına olanak sağlaması bakımından faydalı olmaktadır.



İKİNCİ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

Birleşmiş milletler Mülteci örgütünün Mayıs 2020 yılı verilerine göre Türkiye’de toplam 4 milyon mülteci ve sığınmacı yaşamakta olup bunların 3,6 milyonunu Suriyeliler oluşturmaktadır (www.unhcr.org). Suriye’de halen devam etmekte olan iç savaşın sonucu olarak Türkiye’ye göç eden mülteciler Türkiye’nin 81 iline yayılmış durumdadır. Bu bakımdan, Türkiye’de yaşayan Suriyeli Öğrencilerin Eğitimi, savaş ve göçten kaynaklı sorunlar başta olmak üzere dil, kültür gibi farklı unsurların varlığından dolayı çeşitli sorunlar barındırmaktadır. Bu çalışmada; Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördüğü devlet okullarında ve Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) görev yapan din eğitimcilerinin Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaştığı problemlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan literatür taraması doğrultusunda objektiflik ilkesi esas alınarak bilimsel geçerlilik ve güvenilirlik çerçevesinde Suriyeli öğrencilerden veriler toplanarak değerlendirme yapılmıştır.

Yapılan geniş literatür taramasının yanında amaca uygun olarak oluşturulan anket formları ile veriler toplanmıştır. Anket aracılığı ile toplanan veriler SPSS 21 paket programına aktarılmış ve analizler yapılmıştır.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada Suriyeli öğrencilerin din eğitimlerinde yaşadıkları sorunlar ve din eğitimin Suriyeli öğrencilere katkısını belirlemek amacı ile geniş bir alanyazın araştırmasının yanında, anket formu hazırlanmıştır.

Araştırma kesitsel bir araştırma olup tanımlayıcı ve korelasyonel bir

çalışmadır. Öğrencilerin yaşadıkları sorunları tanımlamak ve ilişki faktörleri tespit edebilmek amacı ile öğrencilere ait iki ve daha fazla miktardaki değişkenler arasında istatistiksel analizler yapılmıştır. Bu tür araştırmalarda sonuca ulaşabilmek için anket ve mülakat yolu ile elde edilen verilerde betimsel örneklemeler ve çıkarımlar yapılmıştır.

2.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Şanlıurfa merkez ve ilçelerde ortaokul düzeyinde eğitim alan öğrenciler oluşturmaktadır. Basit Tesadüfi örnekleme sistemi yapılan örneklemede Şanlıurfa ili merkez ve Viranşehir ilçesindeki ortaokul düzeyinde eğitim veren altı adet devlet okulundaki Suriyeli öğrenciler çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Şanlıurfa genelinde birkaç ilçenin Suriye'ye sınırı olmasından dolayı ilçelerde örnekleme dahil edilmiştir. Viranşehir ilçesi Suriye sınırına yakın en büyük ilçelerden olmasından dolayı çalışma kapsamına alınmıştır.

Anketin örneklem üzerine uygulanmasında okulda bulunan öğrencilere anketler dağıtılmış ve gönüllülük esası aranmıştır. Türkçe okuyup anlamada zorluk çeken öğrencilere anketler uygulanırken araştırmacı tarafından soruların anlaşılması için rehberlik edilmiştir. Araştırmaya katılmak istemeyen öğrencilerin yanında, cevaplarında tutarsızlıklar olduğu görülen öğrencilerin anketleri değerlendirme dışı bırakılarak 200 öğrenci ile çalışma tamamlanmıştır.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma kapsamında amaca uygun verilerin elde edilmesi amacı ile Suriyeli göçmen öğrencilere sosyo demografik form ve araştırmacı tarafından hazırlanan ölçek uygulanmıştır.

2.3.1. Sosyo Demografik Veri Formu

Araştırmaya dahil edilen Suriyeli göçmen öğrencilerin yaş, cinsiyet, ikamet ettiği yere ilişkin durumlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Sosyo demografik özelliklere ek olarak öğrencilerin türkçe konuşabilme durumu ve aile yapısı gibi eğitim hayatını doğrudan etkileyecek faktörlerde sorulara eklenmiştir.

2.3.2. Ölçek Formu

Araştırma kapsamında verilerin elde edilmesi amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçeği oluşturulurken Suriyeli göçmenlerin eğitimi ve din eğitimi ile ilgili geniş bir alanyazın taraması yapılmıştır. Bu kapsamda oluşturulan soru formu uzman görüşü alınarak kapsam geçerliliği yapılmıştır.

Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmen çocukların eğitimi hem genel olarak hem de din eğitimi özelinde yaşadıkları sorunları değerlendirmek amacı ile hazırlanan ölçek, beşli likert ölçüm aracı ile uygulanmıştır. Amaca uygun olarak hazırlanan 56 ifadeyi öğrencinin kesinlikle katılıyorum (5 puan), katılıyorum (4 puan), kararsızım (3 puan), katılmıyorum (2 puan), kesinlikle katılmıyorum (1 puan) seçeneklerinden kendine en yakın olan ifade ile yanıtlaması istenmiştir. Ölçekte yer alan sorular olumlu ifadeler olduğu için anketten yüksek puan almak Suriyeli öğrencilerin Türkiye’deki eğitimlerinde olumsuzluklar yaşadığı anlamına gelmektedir. Ölçekten alınan puanın düşük olması ise Suriyeli öğrencilerin Türkiye’deki eğitimleri ile ilgili olumlu görüş beyan ettikleri ya da zorluk yaşamadıkları anlamına gelmektedir.

2.4. GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK

Ölçek formu ile elde edilen verilerin geçerliliğini değerlendirmek amacı ile Faktör Analizi, güvenilirliğini değerlendirmek için ise Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı kullanılmıştır.

2.4.1. Verilerin Geçerliliği

Bir ölçüm aracının geçerliliği bu ölçeğin neyi ne kadar ölçtüğünü ifade eder

(Tavşancıl, 2002). Bu amaçla hazırlanan ölçek formunun geçerliliği faktör analizi yapılarak değerlendirilmiştir. İlk olarak KMO (Kaiser Meyen Olkin) değerine bakılmış ve KMO değeri 0,732 olarak elde edilmiştir. bu değer elde edilen verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir (Altunışık ve diğ., 2010). Toplam 56 ifade içeren ölçek yapılan faktör analizi sonucunda dört alt boyuttan oluştuğu tespit edilmiştir. Ancak ölçek içerisindeki dokuz ifade herhangi bir alt boyuta yüksek faktör yükü dağılımı göstermemiştir. Faktör yükü 0,3'ün altında olan bu ifadeler değerlendirme dışı bırakılarak toplam 41 ifade ile değerlendirmeler yapılmıştır. Ölçek kapsamında soruların dahil olduğu alt boyutlar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2. Ölçek Alt Boyutları

Alt Boyutlar	Sorular
Öğretmen Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS)	6,9,15,37,38,46,47,50,53
Bireysel ve Dil Kaynaklı Sorunlar (BDKS)	3,4,7,12,14,22,30,31,55,56
Din Dersi Kaynaklı Sorunlar (DDKS)	23,25,32,33,34,35,36,39,41,42,51,54
Sistem Kaynaklı Sorunlar (SKS)	8,10,18,19,20,22,24,27,29,40,43
Çıkarılan Sorular	1,2,5,11,13,16,17,21,26,28,44,45,48,49,52

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin eğitimde yaşadıkları sorunları belirlemek amacı ile yapılan genel faktör analizi sonucunda dört alt boyut elde edilmiştir. Bu alt boyutlara ilişkin yapılan geçerlilik test sonuçları aşağıda gösterilmiştir.

2.4.1.1. Öğretmen Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Verilerinin Geçerliliği

Tablo 3. Öğretmen Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi

(ÖKS) Verilerinin Verilerinin Geçerliliği		
Sorular	Faktör Yüğü	Madde toplam korelasyonu
Rehberlik öğretmenim benim uyum sürecim ile ilgili katkıda bulundu.	,688	,697
Herhangi bir sorunum olduğunda din kültürü	,534	,721

öğretmenimden yardım isteyebiliyorum.		
En güvendiğim öğretmen din kültürü öğretmenimdir.	,356	,756
Öğretmenlerim kendimi ifade edebilmem için bana yardımcı olur.	,642	,672
Din kültürü dersinde öğretmenim bana Türkiye'deki öğrenciler kadar önem verir.	,812	,701
Din kültürü dersinde benim fikirlerime öğretmenim önem verir.	,524	,605
Öğretmenlerimin geneli bana önem verir.	,547	,628
Din kültürü dersinde din kültürü öğretmenim bana yardımcı olur.	,577	,606
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. : ,641 Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square : 93,641 Df :28 Sig : ,000.		

Tablo 3'de Suriyeli öğrencilerin eğitimde yaşadıkları sorunları ÖKS alt boyutunda yapılan değerlendirmede KMO değeri 0,641 çıktığından dolayı bu alt boyuta ilişkin veri setinin faktör analizine uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda tek bir boyutta oluşan ifadelerin faktör yükü 0,5 üzerindedir. Bu durum her bir ifadenin Suriyeli öğrencilerin ÖKS alt boyutundaki her bir maddenin ölçüm arasının amacına uygun olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın amacı kapsamında uygulanan ölçeğin ÖKS alt boyutu toplam varyansın %41,125'ni açıklamaktadır.

2.4.1.2. Bireysel ve Dil Kaynaklı Sorunlar (BDKS) Verilerinin Geçerliliği

Tablo 4. Öğretmen Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi

BDKS Verilerinin Geçerliliği		
Sorular	Faktör Yüğü	Madde toplam korelasyonu
Eğitim dilini tam bilmemek sınav performansımı olumsuz etkiliyor	,533	,632
Eğitim dilinin Türkçe olması benim için Arapça olmasından daha iyidir.	,635	,609

Suriyeli olduğum için diğer öğrenciler tarafından ayrımcılığa uğruyorum.	,651	,743
Türk arkadaşlarım gönüllü olarak zorlandığım derslerimde yardımcı oluyor.	,706	,716
Türk arkadaşlarım beni Türkiyeli arkadaşları gibi önemser ve değer verir.	,608	,681
Sorunlarımızla ilgili çözümler yeterlidir.	,624	,710
Ailem bana din kültürü dersinde yardımcı oluyor.	,636	,693
Ailem din kültürü dersi hakkında yeterince bilgi sahiptir.	,617	,639
Okulum ile ailem arasında iyi bir iş birliği var.	,636	,609
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. : ,701 Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square :78,850 Df :40 Sig :.,000.		

Tablo 4’de Suriyeli öğrencilerin eğitimde yaşadıkları sorunları BDKS alt boyutunda yapılan değerlendirmede KMO değeri 0,701 çıktığından dolayı bu alt boyuta ilişkin veri setinin faktör analizine uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda tek bir boyutta oluşan ifadelerin faktör yükü 0,5 üzerindedir. Bu durum her bir ifadenin Suriyeli öğrencilerin Bireysel ve dil engellerine ilişkin alt boyutundaki her bir maddenin ölçüm amacına uygun olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın amacı kapsamında uygulanan ölçeğin BDKS alt boyutu toplam varyansın %51,04’nü açıklamaktadır.

2.4.1.3. Din Dersi Kaynaklı Sorunlar (DDKS) Verilerinin Geçerliliği

Tablo 5. Din Dersi Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi

DDKS Verilerinin Geçerliliği		
Sorular	Faktör Yüğü	Madde toplam korelasyonu
Benim Türkiye’deki kültüre alışma sürecinde din kültür dersinin katkıları oldu.	,600	,712
Din kültürü dersine diğer derslerden daha fazla ilgiliiyim.	,609	,729
Din kültürü dersinin olması diğer derslerime olumlu katkı sağlıyor.	,685	,709

Din kültürü dersi savaş psikolojisini atmama yardımcı oldu.	,688	,758
Din kültürü dersinin olması akranlarımla olan davranışlarıma olumlu katkı sağlıyor.	,781	,692
Din kültürü dersi beni manevi olarak mutlu ediyor.	,605	,706
Din kültürü dersinde sosyal aktivite yapıyor	,735	,606
Din kültürü dersinde kendimi sınıfın bir parçası olarak görüyorum.	,644	,621
Din kültürü dersi eğitimimi ve arkadaş çevremi genişletti.	,603	,619
Türkiye’de din kültürü eğitimi almak bizim için önemlidir.	,571	,736
Din kültürü dersimde kendimi okuluma ait hissediyorum.	,761	,708
Din kültürü dersinin diğer derslere oranla daha fazla seviyorum.	,720	,794
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. : ,673 Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square :165.600 Df : 66 Sig : ,000.		

Tablo 5’de Suriyeli öğrencilerin eğitimde yaşadıkları sorunları DDKS alt boyutunda yapılan değerlendirmede KMO değeri 0,673 çıktığından dolayı bu alt boyuta ilişkin veri setinin faktör analizine uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda tek bir boyutta oluşan ifadelerin faktör yükü 0,5 üzerindedir. Bu durum her bir ifadenin Suriyeli öğrencilerin Din dersine ilişkin alt boyutundaki her bir maddenin ölçüm amacına uygun olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın amacı kapsamında uygulanan ölçeğin DDKS alt boyutu toplam varyansın %44,62’sini açıklamaktadır.

2.4.1.4. Sistem Kaynaklı Sorunlar (SKS) Verilerinin Geçerliliği

Tablo 6. Sistem Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi

SKS Verilerinin Geçerliliği		
Sorular	Faktör Yüğü	Madde toplam korelasyonu
Bir sorunum olduğumda okul idarecileri benimle ilgileniyor.	,672	,774
Okulun ilk haftalarında bana oryantasyon süreci uygulandı.	,705	,710

Şu anda Türkiye’de bize uygulanan ders programından memnunum.	,664	,729
Şayet Türkiye’deki eğitimim dönem ortasında savaş biterse eğitimi Türkiye’de tamamlamak isterim.	,688	,737
Kaldığım yerde (ev ya da çadır kent) sağlıklı çalışma ortamım vardır.	,647	,649
Sorunlarımızla ilgili çözümler yeterlidir.	,738	,764
Seçmeli Kuran-ı Kerim dersinin olmasını olumlu olarak değerlendiriyorum.	,696	,644
Türkiye’deki din kültürü dersi dini bilgileri öğrenmem konusunda yeterlidir.	,621	,637
Türkiye’de seçmeli din derslerinin olmasını olumlu olarak görüyorum.	,758	,698
Türkiye’deki eğitimin geneli Suriye’dekinden daha iyidir.	,688	,738
Okulda yapılan etkinliklere Türkiyeli arkadaşlarım gibi katılabiliyorum.	,620	,774
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. : ,613 Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square :115.434 Df :55 Sig :.000.		

Tablo 6’da Suriyeli öğrencilerin eğitimde yaşadıkları sorunları SKS alt boyutunda yapılan değerlendirmede KMO değeri 0,613 çıktığından dolayı bu alt boyuta ilişkin veri setinin faktör analizine uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda tek bir boyutta oluşan ifadelerin faktör yükü 0,5 üzerindedir. Bu durum her bir ifadenin Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine ilişkin alt boyutundaki her bir maddenin ölçüm amacına uygun olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın amacı kapsamında uygulanan ölçeğin SKS alt boyutu toplam varyansın %50,11’ni açıklamaktadır.

2.4.2. Verilerin Güvenirliliği

Çalışma kapsamında elde edilen verilerin güvenirlilik analizi Cronbach Alfa katsayısı ile değerlendirilmiştir. Her bir alt boyuta ait Cronbach Alfa değerleri tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 7. Sistem Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS) Geçerlilik Analizi

Alt Boyutlar	Cronbach Alfa Kat sayısı
Öğretmen Kaynaklı Sorunlar Alt Boyutu (ÖKS)	0,781

Bireysel ve Dil Kaynaklı Sorunlar (BDKS)	0,804
Din Dersi Kaynaklı Sorunlar (DDKS)	0,793
Sistem Kaynaklı Sorunlar (SKS)	0,756

Verilerin güvenilirliğini test etmek amacı ile kullanılan en yaygın ölçüm Cronbach Alfa katsayısının 0,7'nin üzerinde olması verilerin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Larry B.). Sonuç olarak alt boyutların Cronbach Alfa değerleri 0,7'nin üzerinde olduğu ve çalışma kapsamında elde edilen verilerin güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışma kapsamında elde edilen verilerin geçerliliğini test etmek amacı ile faktör analizi, güvenilirliğini test etmek amacı ile Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısına bakılmıştır. Verilerin özetlenmesinde tanımlayıcı istatistiklerden (frekans, yüzde, standart sapma aritmetik ortalama kullanılmıştır. Verilerin parametrik test varsayımlarını test etmek amacı basıklık çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Veriler normal dağılım özelliği gösterdiği için, Bağımsız değişkenlerin (sosyo demografik değişkenler) bağımlı değişken (Ölçek alt boyutları) üzerinde etkisi incelenirken, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizleri (ANOVA). Tek yönlü varyans analizi sonrasında anlamlılığın hangi gruplardan kaynaklandığını ölçmek amacı ile Tukey test yapılmış olup, 0,05 altında elde edilen önemlilik düzeyi anlamlı kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. BULGULAR VE YORUM

Toplam 200 Suriyeli öğrenci üzerinde toplanan veriler bu bölümde değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişki tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	SS	t*	p
ÖKS	Kız	64	3,24	,76	-1,011	,991
	Erkek	136	3,24	,68		
BDKS	Kız	64	3,89	,71	1,945	,033
	Erkek	136	3,68	,74		
DDKS	Kız	64	3,21	,68	-,323	,747
	Erkek	136	3,24	,62		
SKS	Kız	64	2,97	,55	1,482	,140
	Erkek	136	2,84	,56		

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile ÖKS alt boyut puan ortalamaları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin Cinsiyetleri ile BDKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir ($p<0,05$). Bu farklılık incelendiğinde; kız öğrencilerin BDKS puan ortalaması 3,89 iken, erkek öğrencilerin BDKS puan ortalaması 3,68 olduğu görülmektedir. Bu duruma göre kız öğrencilerin erkek öğrencilerle göre daha fazla dil ve bireysel problem yaşadığına dair görüş belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile DDKS alt boyut puan ortalamaları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile SKS alt boyut puan ortalamaları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin yaş değişkeni ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişki tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin yaş Grupları ile Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi

Alt Boyutlar	Yaş	n	$\bar{x}$	SS	t*	p
ÖKS	9-12 yaş	88	3,27	,73	,576	,566
	13 ve üzeri	112	3,21	,68		
BDKS	9-12 yaş	88	3,68	,70	-1,048	,296
	13 ve üzeri	112	3,80	,76		
DDKS	9-12 yaş	88	3,32	,64	1,834	,068
	13 ve üzeri	112	3,16	,63		
SKS	9-12 yaş	88	2,88	,60	-,082	,935
	13 ve üzeri	112	2,88	,53		

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşları ile ÖKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşları ile BDKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşları ile DDKS alt boyut puan ortalamaları

arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşları ile SKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin Türkiye'de ikamet etme süresi değişkeni ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişki tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Türkiye’de İkamet Etme Yılı İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi

ÖLÇEKLER	Yıl	n	$\bar{x}$	SS	F*	p
ÖKS	1-3 Yıl	47	3,34	,72	,684	,506
	4-6 Yıl	69	3,19	,79		
	7-9 yıl	84	3,22	,62		
BDKS	1-3 Yıl	47	3,61	,76	1,304	,274
	4-6 Yıl	69	3,75	,68		
	7-9 yıl	84	3,82	,75		
DDKS	1-3 Yıl	47	3,31	,66	,216	,006
	4-6 Yıl	69	3,26	,69		
	7-9 yıl	84	2,70	,58		
SKS	1-3 Yıl	47	2,83	,52	1,762	,174
	4-6 Yıl	69	2,81	,60		
	7-9 yıl	84	2,97	,53		

Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye'de ikamet yılı ile ÖKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye’de ikamet yılı ile BDKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin türkiye’de ikamet etme yılı ile DDKS puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir ($p<0,05$). Anlamlılığın hangi gruptan kaynaklandığının belirlenmesi amacı ile post hoc Tukey testi yapılmıştır. Bu duruma göre 7-9 yıldır Türkiye’ de ikamet ettiğini belirten öğrencilerin DDKS puan ortalaması 1-3 yıl ve 4-6 yıldır türkiyede kalan öğrencilere

göre anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır ($p<0,05$). Bu durum;7-9 yıldır. Türkiye’de ikamet eden öğrencilerin daha az yıldır ikamet eden öğrencilere göre din dersi ile ilgili daha az sorun yaşadığını göstermektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye’de ikamet yılı ile SKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin eğitim gördükleri okul değişkeni ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişki tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Türkiye’de Eğitim Aldıkları Okul İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi

ÖLÇEKLER	Okul	n	$\bar{x}$	SS	F*	p
ÖKS	Parapara Ortaokulu	5	3,20	,51	3,193	,009
	Prof.Dr.Necmettin Erbakan İmam Hatip Ortaokulu	50	3,16	,73		
	Vatan Ortaokulu	30	3,70	,84		
	Viranşehir İmam Hatip Ortaokulu	37	3,17	,64		
	Hürriyet Ortaokulu	12	3,13	,54		
	Göl Ortaokulu	66	3,15	,63		
BDKS	Parapara Ortaokulu	5	4,06	,49	1,480	,198
	Prof. Dr. Necmettin Erbakan İmam Hatip Ortaokulu	50	3,54	,73		
	Vatan Ortaokulu	30	3,93	,68		
	Viranşehir İmam Hatip Ortaokulu	37	3,82	,71		
	Hürriyet Ortaokulu	12	3,90	,96		
	Göl Ortaokulu	66	3,73	,73		
DDKS	Parapara Ortaokulu	5	3,51	,47	3,297	,007
	Prof.Dr.Necmettin Erbakan İmam Hatip Ortaokulu	50	3,15	,57		
	Vatan Ortaokulu	30	3,63	,64		

	Viranşehir İmam Hatip Ortaokulu	37	3,18	,69		
	Hürriyet Ortaokulu	12	3,11	,64		
	Göl Ortaokulu	66	3,14	,61		
SKS	Parapara Ortaokulu	5	3,36	,39	1,960	,086
	Prof.Dr.Necmettin Erbakan İmam Hatip Ortaokulu	50	2,75	,56		
	Vatan Ortaokulu	30	3,03	,59		
	Viranşehir İmam Hatip Ortaokulu	37	2,90	,55		
	Hürriyet Ortaokulu	12	3,03	,50		
	Göl Ortaokulu	66	2,84	,54		

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul ile ÖKS puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Anlamlılığın nedenini anlamak amacı ile yapılan post hoc Tukey testinde; Vatan ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerin ÖKS puan ortalamasının diğer beş okuldan da anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu duruma göre Vatan ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerin diğer beş okuldaki öğrencilere göre Öğretmen kaynaklı engelleri daha fazla yaşadığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul ile BDKS puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul ile DDKS puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Anlamlılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan post hoc Tukey testinde; Vatan ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerin DDKS puan ortalamasının Göl ortaokulu, Hürriyet ortaokulu ve Necmettin Erbakan ortaokuluna göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Bu nedenle Vatan ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerin Göl ortaokulu, Hürriyet ortaokulu ve Necmettin Erbakan ortaokulunda okuyan öğrencilere göre Din Kültürü dersinde daha fazla engel veya sorun yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul ile sDKS puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin Türkçe konuşabilme değişkeni ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişki tablo 12’de gösterilmiştir

Tablo 12. Öğrencilerin Türkçe Konuşabilme İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi

Alt Boyutlar	Türkçe Konuşma	n	$\bar{x}$	SS	t*	p
ÖKS	Evet	184	3,24	,71	,249	,803
	Hayır	16	3,20	,63		
BDKS	Evet	184	3,52	,73	1,755	,000
	Hayır	16	3,88	,84		
DDKS	Evet	184	3,24	,63	,392	,143
	Hayır	16	3,10	,68		
SKS	Evet	184	2,88	,56	-,382	,703
	Hayır	16	2,93	,54		

Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkçe konuşma durumları ile ÖKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin türkçe konuşma durumları ile BDKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Bu farklılığın nedeni incelendiğinde; türkçe bilen öğrencileri BDKS puan ortalaması 3,53 iken, türkçe bilmeyen öğrencilerin puan ortalaması 3,88’dir. Bu nedenle türkçe bilmeyen öğrencilerin türkçe bilmeyen öğrencilere göre daha fazla bireysel ve dil ile ilgili sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin türkçe bilme durumları ile DDKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin türkçe bilme durumları ile SKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin ikamet ettiği yer değişkeni ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişki tablo 13’de gösterilmiştir

Tablo 13. Öğrencilerin İkamet Ettiği Yer İle Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi

Alt Boyutlar	İkamet Yeri*	n	$\bar{x}$	SS	t*	p
ÖKS	Müstakil Ev	92	3,32	,75	,255	,614
	Apartman Dairesi	105	3,18	,67		
BDKS	Müstakil Ev	91	3,86	,79	1,868	,173
	Apartman Dairesi	105	3,65	,68		
DDKS	Müstakil Ev	91	3,31	,66	1,382	,241
	Apartman Dairesi	105	3,18	,61		
SKS	Müstakil Ev	91	2,98	,58	1,253	,264
	Apartman Dairesi	105	2,80	,53		

*Çadırkentte kalan üç öğrenci değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin ikamet ettikleri yer ile ÖKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin ikamet ettikleri yer ile BDKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin ikamet ettikleri yer ile DDKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin ikamet ettikleri yer ile SKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin ekonomik durumu ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişki tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin İkamet Ettiği Yer ile Ölçek Alt Boyutları Puan Ortalamalarının İncelenmesi

ÖLÇEKLER	Ekonomik Durum	n	$\bar{x}$	SS	F*	p
ÖKS	Düşük	35	3,21	,61	221	,802
	Orta	107	3,21	,73		
	Yüksek	58	3,28	,72		
BDKS	Düşük	35	3,74	,76	090	,914
	Orta	107	3,73	,69		
	Yüksek	58	3,78	,81		
DDKS	Düşük	35	3,14	,62	231	,794
	Orta	107	3,25	,61		
	Yüksek	58	3,24	,69		
SKS	Düşük	35	3,00	,54	,350	1262
	Orta	107	2,87	,59		
	Yüksek	58	2,80	,51		

Öğrencilerin ekonomik durumları ile ÖKS puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin ekonomik durumları ile BDKS puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin ekonomik durumları ile DDKS puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin ekonomik durumları ile SKS puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir ($p>0,05$).

SONUÇ

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile ÖKS, DDKS ve SKS alt boyut puan ortalamaları ile aralarında önemli bir farklılık olmadığı, sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Öğrencilerin Cinsiyetleri ile BDKS alt boyut puan ortalamaları arasında erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir ($p<0,05$). Bu durum kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre bireysel özellik ve dil yönünden dolayı eğitim hayatlarında daha fazla sorun yaşadığını göstermektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşları ölçeğin alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı bir değişkenlik söz konusu değildir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye'de ikamet yılı ile yapılan değerlendirmede, ÖKS, DDKS ve SKS alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ancak Türkiye'de ikamet etme yılı ile yapılan değerlendirmede DDKS alt boyut puan ortalamasında 7-9 yıl ikamet edenlerin daha az ikamet edenlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de kaldıkları süreye bağlı olarak Din derslerine daha fazla uyum gösterdiği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okula göre ÖKS puan ortalamasında önemli farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vatan ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerin Öğretmen kaynaklı sorunlar ile daha fazla karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul ile DDKS puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Vatan ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerin Din dersi ile ilgili daha fazla sorun yaşadığı sonucu elde edilmiştir. Özellikle imam hatip ortaokulunda öğrenim gören öğrenciler Din dersleri ile ilgili daha az sorun yaşadığı ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul ile BDKS ve SDKS puan ortalamaları arasında bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu durum öğrencilerin karşılaştıkları sistemsel ve bireysel problemlerin her okulda aynı olduğu göstermektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkçe konuşma durumları ile ÖKS, DDKS ve SKS alt boyut puan ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar türkçe bilmeyen öğrencilerin sayısı az olsada, yapılan değerlendirmede Türkiye’de okuya öğrencilerin Türkçeyi az bilmesi ile ilgili öğretmen, din dersi ve sistemsel bir sıkıntı yaşamadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin türkçe konuşma durumları ile BDKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bu durum Türkiyede öğrenim gören öğrencilerin dil kullanımı ve bireysel bazı özelliklerde kaynaklı eğitim hayatında bazı sorunlar yaşadığını göstermektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin türkçe bilme durumları ile DDKS alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışmaya katılan öğrencilerin ikamet ettikleri yer ile ilgili değerlendirme yapılırken çadırkentte kalan üç öğrenci sayıca az olduğundan dolayı analize dahil edilmemiştir. Ancak müstakil birey yada apatmanda kalma durumu ile ölçeğin dört alt boyutu ile ilgili yapılan değerlendirmede öğrencilerin eğitim hayatıyla ilgili bir engelle karşılaşmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin ekonomik durumlarının ÖKS, BDKS, DDKS ve SKS puan ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin ekonomik durumlarının eğitim görmeleri üzerinde bir engel veya ayrıcalık yaşatmadığı sonucunu göstermektedir.

Öneriler

- Çalışmaya katılan öğrencilerin her ne kadar farklı düzeylerde eğitimlerinde sorunlar yaşadığı görülse de, Dinimiz İslam’ın bu engelleri aşmada birliktelik ve uyumun sağlanmasında en önemli unsurlardan biri olduğu sahada gözlemlenmiştir.

Bu nedenle hayatın diğer alanlarında olduğu gibi eğitimde de din eğitiminde İslam kardeşliğinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

- Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin din eğitimine önem verdikleri ve din eğitimini genel eğitimlerinin en önemli bileşeni arasında olduğu sahadaki gözlemlerden ve çalışma sonucundan elde edilen önemli bir veridir.

- Ortaokul düzeyinde yapılan bu çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre eğitim hayatında daha fazla sorun ile karşılaştıkları görülmüştür. Bunun nedeni kız öğrencilerin bireysel farklılıklarından kaynaklandığı sonucu çalışmanın önemli bir sonucudur. Bu nedenle çalışma kapsamındaki öğrencilerin özellikle ergenlik döneminde olduğu düşünüldüğünde özellikle kız öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri eğitim ortamının oluşturulması Türkiye’deki Suriyeli kız öğrencilerin eğitimine önemli katkı sunacağı açıktır.

- Her ne kadar Türkiye ile Suriye halkı arasında geçmişe dayanan tarihsel birliktelik benzer bir kültüre sahip olmalarına neden olsa da dil farkından kaynaklanan sorunlar Türkiye’deki Suriyelilerin eğitiminde önemli bir engeldir. Bu nedenle, özellikle Suriyeli öğrencilerin hem topluma hem de eğitim hayatına daha iyi adapte olmaları için din kardeşliği bulunmaz bir fırsattır. Nitelikli bir din eğitimi Suriyeli öğrencilerin hem Türkiye’ye hem de eğitim hayatına katkı sunacağı çalışmanın önemli bir diğer sonucudur.

- Çalışmada, savaşın ilk yıllarında Türkiye’ye göç eden göçmenlerin sonradan gelenlere göre eğitim hayatına daha iyi uyum sağladığı görülmektedir. Sonradan Türkiye’ye gelen Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegre olmasının nitelikli bir din eğitimin önemli bir yeri olacaktır.

- Çalışma kapsamın altı farklı okulda anket uygulanmıştır. Yapılan değerlendirmeler okullar arasında Suriyeli göçmen öğrencilerin eğitimleri ile ilgili farklı sorunlar yaşayabileceğini gösterirken, bazı okullarda ise eğitime daha fazla adapte oldukları görülmüştür. Bunda öğretmenlerin tutumlarının yanında verilen din eğitiminin de önemli patı vardır. Özellikle imam hatip okullarında okuyan göçmenlerin eğitime daha iyi uyum sağladıkları görülmüştür. Bu nedenle

öğretmenlerin bu konuda eğitilmesi ve Suriyeli öğrencilerin İmam hatip okullarına yönlendirilmesi onların eğitimine önemli katkı sunacaktır.

- Suriyeli öğrencilerin eğitimlerinde dil sorunu yaşadıkları açıktır. Bu nedenle her eğitim düzeyinde Suriyeli öğrencilerin Türkçe konuşma ve yazma eğitimi alacak seçmeli derslerin programlara dahil edilmesi bu sorunun çözümüne katkı sunacaktır.

- Suriyeli Öğrencilerin Türkiye’de eğitim hayatlarını daha ileriye taşımak amacı ile bu araştırmanın sonuçları dikkate alındığında, bu konuda araştırma yapacak olanlar din eğitimi odaklı deneysel çalışmalar yaparak yeni modeller oluşturulabilir.



KAYNAKÇA

Abadan, Unat, N. (2017). Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Afad, (2018). Barınma Merkezlerinde Son Durum Raporu, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/07_05_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf

Afad. (2017). Geçici Barınma Merkezleri Bilgi Notu, 2 Ekim 2017, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/02_10_2017_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf

Akçadağ, E. (2012). Yasa dışı göç ve Türkiye, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, (Bilgesam yayınları). İstanbul, 42, 27,44.

Aksoy, Z. (2012). “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(20), 292-303.

Altunışık R ve diğ., (2010). “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri” Sakarya Yayıncılık, Sakarya 2010

Ana Britanica, 1994, cilt 28, 409-413

Aslan, S. (2010). Türkiyede Sivil Toplum (Elektronik Versiyon). Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(31), 260-283.

Balcı, M. (2001). Örnekli-Açıklamalı-Karşılaştırmalı Temel Belgelerde İnsan Hakları, İstanbul: Danışman Yayınları: 4. www.muhammedbalci.com/yayinlar/kitaplar/38.pdf

Bang, H. (2017). Iraqi refugee high school students’ academic adjustment. Diaspora, Indigenous, and Minority Education, 11(1), 45-59. doi: 10.1080/15595692.

Barın, H. (2019). Türkiyedeki Suriyelilerin Entegrasyonunda Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü (Ankara ili örneği), Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Bart, O., Hajami, D. ve Bar-Haim, Y. (2007). Predicting School Adjustment From Motor Abilities In Kindergarten. Infant and Child Development, 16, 597-615. doi: 10.1002/icd.514.

Bedük, A., Usta, S. ve Kocaoğlu, M. (2006). Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Demokratikleşme Sürecindeki Misyolları. Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, 10(9), 52-64.

Bilgili, A. A. ve Feramuz G. C. (1996). Doğu Anadolu Bölgesi’nde Zorunlu Göç Olgusunun Sosyolojik Çözümlemesi. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, 5: 327-338. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları.

BMMYK. (2009). “SyriaRegionalRefugeeResponse”Erişim: 25 Mayıs 2020

Buhs, E.S. ve Ladd, G.W. (2001). Peer Rejection as an Antecedent Of Young Children's School Adjustment: An Examination Of Mediating Processes. Developmental Psychology, 37(4), 550-560.

Castles, S. ve Miller, M. (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları:

Cihan, A. ve Doğan, İ. (2007). Osmanlı Toplum Yapısı ve Sivil Toplum. İstanbul: 3F.

Civan, O.E., ve Gökarp, A. (2011) "Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği”, **Çalışma ve Toplum**, S.28, ss.233-263.

Coşkun, İ. Emin, M.N. (2018). Türkiye’de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri. İlke Politika Notu-3. http://ilke.org.tr/sites/default/files/yayin_/pdf/politika-notlari/turkiyedegocmenlerin-egitimi-mevcut-durum-cozum-onerileri-pdf-ilke-org-tr.pdf

Çabuk, D. (2009). Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Sivil Toplum Kuruluşları Yöneticilerinin Tutumları Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çağlar, A. ve Onay, A. (2015). Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz. İçinde B. D. Şeker, İ. Sirkeci, & M. M. Yücesahin (Eds.), Göç ve Uyum (pp. 33-63): Transnational Press London.

Çağlayan, S. (2006), Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 17, s. 67-91. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/217328>

Çaha, Ö. (1994). Osmanlıda Sivil Toplum. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,49(3), 79-99.

Çakır, T. (2006). John Dewey'nin Eğitim Felsefesi Bağlamında "Eğitim Hakkı" ve Günümüz Eğitim Sistemine Eleştirel Bir Bakış. Kaygı/Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi, 6(25), 30-36.

Danış, D., ve Parla, A. (2009). Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri Örneğinde Göçmen, Dernek ve Devlet. Toplum ve Bilim, 114, 131-158.

Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). "Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi". Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 23-62.

Demirtaş-Zorbaz, S. (2016). İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Uyumu: Bir Model Testi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18(1): 175-204.

Dikmen, A.A. (2002). **Kentleşme Göç ve Yoksulluk**, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Demeği & İmaj Yayınevi

EGM, (2013). Yabancılar–Hudutlar ve İltica Dairesi, <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/yasadisi-goc-ve-gocmen-kacakciligi.aspx>

Emin, M, Nur, (2016), Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi-Temel Eğitim Politikaları, Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)Yayını, Sayı:153.

Eraslan, L. (2008). Türkiyede Sivil Toplum Sorunsalı ve Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Değerlendirilmesi: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, (Türk-Eğitim-Sen örneği), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erdem, D. (2008). Sivil Toplum Kuruluşlarında Etkinlik Ölçümü (Türkiye örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Erdoğan Tosun, G. (2014). Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi. İstanbul: Alfa.

Erdoğan, M.N. (2017). Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Gencer, T. E. ve Özkan, Y. (2017). “Göç Eden Çocukların Kayıp Nesil Olmalarını Engellemek: Suriyeli Çocukların Eğitim Sistemi Üzerinden Entegrasyonu ve Okul Sosyal Hizmeti Uygulamaları”, Sosyal Sorunlar ve Sosyal Hizmetin

Gençler, A. (2005). "Avrupa Birliği'nin Göç Politikası", İstanbul, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, C.O, S: 49, s. 174.

Gezgin, M. F. (1991), “İşgücü Göçü Teorileri”, Sosyoloji Konferansları Dergisi, Sayı:23, İstanbul Üniversitesi.

GİGM (2016). “Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler”
http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560,e

GİGM, (2018), Göç İstatistikleri-Geçici Koruma
http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

GİGM, (2019), Göç İstatistikleri-Geçici Koruma
http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

Göç İdaresi. (2017). http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecicikoruma_363_378_4713_

Güder, N. (2004). Sivil Toplum Örgütleri İçin İletişim, İşbirliği ve Kampanyayürütme Kılavuzu. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
<http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/fUes/s/i/sivU-toplumcunun-el-&tabi2.pdf>
abesinden 26 Şubat 2019 tarihinde edinilmiştir

Gür, R. (2018). Zorunlu Göçe Maruz Kalan Öğrencilerde Akademik Başarıyı Anlamlandırma: Fenomenolojik Bir Çalışma. Erzincan: Erzincan Üniversitesi HEGEM Yayınları.

Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. (1999).“Global transformations: Politics, economics and culture”, In C.Pierson & S.Tormey (Eds.), Politics at the Edge (pp.14-28). London: Palgrave Macmillan

<http://www.turkiyehukuk.org/multeci-nedir/et>

<http://www.turkiyehukuk.org/multeci-nedir/et>

<https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>

<https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> (Erişim Tarihi 09.07.2020)

Hülür, H . (2014). Dönüşüm Ve Hayal: Kitlesele Seferberlik Süreçlerinde Etnik Kimliğin Oluşumu. Selçuk İletişim, 1 (2) , 53-62

Işık, M. (2006). Sivil Toplum Kuruluşları ve Emniyet Teşkilatı İlişkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

İçduygu, A. (1996). Transit Migrants and Turkey, Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative, V: 10, No: 1–2, s: 127-142.

İçduygu, A. (2004). Türkiye'de kaçak göç. İstanbul Ticaret Odası.

İğci, A. (2008). Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliğinin Siyasal Katılma Davranışı Üzerindeki Etkisi (İsparta örnek olayı), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kabakuşak, D. (2014). Küresel Göç Yönetişimi Çerçevesinde Türkiye’de Göç Olgusunun Kurumsallaşması. Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı, Artvin.

Kağnıcı, D.Y. (2017). Suriyeli mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. İlköğretim Online Dergisi, 16(4), 1768-1776.

Kapsam Geçerliği: Bir Test veya Ölçeğin Ölçülmek İstenen Şeyi Ölçme Dercesidir; Remzi Altunışık ve Diğerleri, “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri” Sakarya Yayıncılık, Sakarya 2010

Karaca, R. ve İkiz, F.E. (2014). Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Çağdaş Bir Anlayış. Nobel Akademi, Ankara.

Karasar, N. ve Işıkdogan, D. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Işıkdogan, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerine Yönelik Görüşleri (Diyarbakır-Şanlıurfa Örneği), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Diyarbakır

Kaştan, Y. (2015). Türkiye’de Göç Yaşamış Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaştığı Problemler. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(4), 216-229.

Kaygalak, S. (2009). Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme. Ankara: Dipnot Yayınları.

Keleş, R. (1998), “İç Göç ve Çevre”, İç Göç ve Çevre, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara

Kılıç, N. P. (2012). Türkiyede Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Halkla İlişkiler Uygulamaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kızılçelik, S. (2004). Zalimler ve Mazlumlar: Küreselleşmenin İnsani Olmayan Doğası, Anı Yayıncılık. Ankara.

Ladd, G. W. ve Price, J. M. (1987). Predicting Children's Social And School Adjustment Following the Transition From Preschool To Kindergarden. *Developmental Psychology*, 58(5), 1168-1189.

Larry B. Christensen, R. Burke Johnson ve Lisa A. Turner, Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz, Ahmet Aypay (Çev.), s.154.

Li, X. ve Grineva, M. (2016). "Academic and Social Adjustment Of High School Refugeeyouth In Newfoundland". *Tesl Canada Journal*, 34(11), 51-71.

Migrant Integration Policy Index, (2015). Turkey. <http://www.mipex.eu/turkey>

Noyan, C. (2007). Türkiyede Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Sivil Toplum Örgütlerinin Yeri ve Önemi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Nur, E.M. (2018). Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Devlet Okullarında Karşılaştığını Sorunlar. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ORSAM Rapor No: 189, (2014).Suriye’ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: bulgular, sonuçlar ve öneriler.

Öner, N. (2009). “Mantık Ders Kitabının Eleştirilerine Cevap”. Ankara: Beyaz Kule Yayınları

Özalp, A. (2008). Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi. Yayımlanmamış Demekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi, İçişleri Bakanlığı Demekler Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Özdemir, M. (2008). Türkiye ’de İç Göç Olgusu: Nedenleri ve Çorlu Örneği, (Yüksek Lisans Tezi)

Özet, İ. (2007). Bir eğitim STK'sı Modeli Olarak Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Özsoy, E. (2010). Liderlik Davranışları İle Cinsiyet İlişkisi: Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarında Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Özyakışır, D. (2013). Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama, 1.b., Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık

Rose, P. (2009). NGO Provision Of Basic Education: Alternative Or Complementary Service Delivery To Support Access To The Excluded? Compare: A Journal of Comparative and International Education, 39, 2, 219-233.

Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(1), 208-229.

Saygın, D. (2008). Avrupa Birliği Müzakere Sürecine Sivil Toplum Kuruluşlarının Bakışı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Sencer, Y. (1979). Türkiye'de Kentleşme. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

Seven, S. (2011). Okula Uyum Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeğinin Geliştirilmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 9(1), 29-42.

Şen, S. (2008). Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri Ve Önemi İzmir'de Yoksullara Yardım Dernekleri Üzerine Bir Çalışma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Taştekin, F. (2015). Suriye: Yıkıl git, diren kal. İstanbul: İletişim Yayınları.

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, (2012). 24. Dönem 3. Yasama Yılı Faaliyet Raporu, Ankara

TDK Sözlüğü, (2015).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5447b70dd11da9.13300033

Tekeli, İ. (2008). Göç ve Ötesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Tezcan, M. (2003). Cumhuriyetin 80. yılında ülkemizde eğitim sosyolojisi alanının durumu ve sivil toplum örgütleri. Eğitim Bilimleri Dergisi, 160, 63-70.

Tomanbay, İ. (2007). Sosyal Olmak. Ankara: SABEV Yayınları.

Uğurlu, Z. (2018). Suriyeli sığınmacı öğrencilerin okula uyum sorunlarının çözülmesi ve desteklenmesinde öğretmen etkisi. İçinde Şiddet ve sosyal travmalar, (ss. 178-242). Ankara: HEGEM Yayınları
http://www.hegemvakfi.org.tr/wpcontent/uploads/2018/12/kitap_28122018_son.pdf
adresinden alınmıştır. [ISBN: 978-975-2489-09-7]

Uluslararası Mülteci Hakları Demeği, 2018 <https://www.umhd.org.tr>

UNHCR, (2012). (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), <http://www.unhcr.org.tr/?content=523>

UNHCR, (2013). (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), <http://www.unhcr.org.tr/?content=523>

UNHCR, (2015). Global Report-2015 <http://www.unhcr.org/gr15/index.xml>

UNHCR, The UN Refugee Agency, March 2016.

UNICEF, 2017.
http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria_01.2007_TR.pdf

Ustabaş, P. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Okula Uyumunda Okul Yönetimi ve Öğretmenlerden Beklentileri: Hopa İlçesi Örneği Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Uzun, E. M. ve Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 1(1), 72-83.

Vardar, <https://rn.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-sigmmaci-arasindaki-farklar>).

www.goc.gov.tr

Yalçın, C. (2004). Göç sosyolojisi, Ankara: Anı Yayıncılık.

Yavuz, Ö. ve Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği, Göç Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, ss.175-199.<http://www.tplondon.com/dergi/index.php/gd/article/view/80/44>

Yavuzer, H. (1996). Çocuk ve Suç, Remzi Kitapevi: İstanbul

Yıldız, O. (2013) Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, beklentiler, Türkiye ve gelecek Algısı, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi 16(1)

Zerengök, D. (2016). Uluslararası Öğrencilerin; Serbest Zaman Etkinliklerine Aktif Katılımları Yoluyla Sosyal Uyumlarının Analizi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.



EKLER

Ek-1: Anket Formu

Ek-2: Etik Kurul Kararı

